

Η δίκη του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη

Αποτέλεσμα των αγώνων του ελληνικού έθνους εναντίον των Τούρκων ήταν να έλθει η πολυπόθητη λευτεριά (1827). Πρώτος κυβερνήτης του νέου ελληνικού κράτους ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1831), που προσπάθησε να δημιουργήσει κρατικό μηχανισμό, μέσα από το χάος που είχε αφήσει ο εφτάχρονος πόλεμος και πέτυχε πολλά πράγματα στον τομέα αυτό. Μετά τη δολοφονία του (Σεπτέμβριος 1831) έγινε βασιλιάς της Ελλάδας ο Βαυαρός Όθωνας (1833-1862), που κυβέρνησε στην αρχή απολυταρχικά,

αλλά αναγκάστηκε να παραχωρήσει το 1843 σύνταγμα. Το 1862 εκθρονίστηκε και μια νέα εθνοσυνέλευση εξέλεξε βασιλιά τον Γεώργιο Α΄.

Ως την ενηλικίωση του Όθωνα (20 Μαΐου 1835) τα βασιλικά καθήκοντα τα ασκούσε μια πενταμελής επιτροπή, η αντιβασιλεία, που την αποτελούσαν ο κόμης Άρμανσπεργκ, ο καθηγητής Μάουερ και ο υποστράτηγος Χέιντεκ, με πάρεδρα μέλη τους Άμπελ και Γκρένερ. Με τη σύμβαση της 25ης Απριλίου/7ης Μαΐου 1832 δόθηκε το δικαίωμα στην Αντιβασιλεία να ασκεί πλήρως την εξουσία.

Οι «Προστάτιδες Δυνάμεις» προσπαθούσαν να εδραιώσουν την επιρροή τους στην Ελλάδα, με πρωτοπόρο την Αγγλία, η οποία είχε ως στόχο να εκμηδενίσει τόσο τη ρωσική, όσο και τη γαλλική επιρροή. Για την επιτυχία αυτού του διπλού σκοπού οι Άγγλοι διέθεταν ένα αποφασιστικό όργανο, τον πρόεδρο της αντιβασιλείας κόμη Άρμανσπεργκ. Οι άλλοι όμως αντιβασιλείς ακολουθούσαν διαφορετικούς δρόμους. Ο Μάουερ και ο Άμπελ έκλιναν, φανερά, υπέρ της Γαλλίας, ενώ ο Χέιντεκ υπέρ της Ρωσίας. Η βρετανική διπλωματία, συνεπώς, έπρεπε να αποδυθεί σε ένα διμέτωπο αγώνα. Εάν όμως τον επιχειρούσε φανερά, ίσως να αποτύγχανε. Διότι υπήρχε κίνδυνος να ενωθούν οι δύο αντίπαλοί της, Ρωσία και Γαλλία και να την πολεμήσουν από κοινού. Κατέφυγε, λοιπόν, σε μια μακιαβελική ενέργεια, η οποία είχε περισσότερες ελπίδες επιτυχίας. Συμμάχησε, πρόσκαιρα, με τον ένα από τους δυο αντιπάλους της, για να εξοντώσει τον άλλο. Συγκεκριμένα συνεργάστηκε με τη γαλλική μερίδα, για να εκμηδενίσει τη ρωσική διότι, άλλωστε, η τελευταία αυτή ήταν και η περισσότερο επίφοβη. Ο αντιβασιλιάς Χέιντεκ, που την

υποστήριζε, δεν ήταν ένας ισχυρός αντίπαλος. Η ρωσόφιλη όμως παράταξη, το κόμμα δηλαδή των ρωσοφρόνων, αποτελούσε αντίπαλο πολύ υπολογίσιμο. Διότι στην παράταξη αυτή ανήκαν το μεγαλύτερο μέρος του λαού και οι δυναμικότεροι στρατιωτικοί ηγέτες, με επικεφαλής τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Εναντίον των ρωσοφρόνων, συνεπώς, έπρεπε να δοθεί η μάχη. Και τότε πλέχτηκε μια ατελείωτη μηχανορραφία, της οποίας τα νήματα κινούσαν άλλοτε μεν οι αντιβασιλείς, άλλοτε δε οι πρέσβεις των μεγάλων δυνάμεων και όσοι βρίσκονταν πίσω από αυτούς, ως όργανα ή και ως απλοί πράκτορες.

Φθάνοντας λοιπόν, στην Ελλάδα η αντιβασιλεία διατήρησε το υπάρχον κυβερνητικό σχήμα ως τις 15 Απριλίου 1833, οπότε όρισε μέλη του επονομαζόμενου υπουργικού συμβουλίου το Σπυρίδωνα Τρικούπη, τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, το Γεώργιο Ψύλλα, το Γεώργιο Πραΐδη και τον Ιωάννη Κωλέττη. Σύνθεση με καταφανή την υπεροχή του «αγγλικού κόμματος» και μειωμένη στο ελάχιστο του «γαλλικού». Μόνος εκπρόσωπός του, ο Ιωάννης Κωλέτης, είχε κληθεί να αναλάβει το χωρίς ιδιαίτερη πολιτική βαρύτητα Υπουργείο των Ναυτικών. Το «ρωσικόν» κόμμα δεν αντιπροσωπεύτηκε διόλου στην κυβέρνηση. Είχε άλλωστε ήδη δεχθεί ένα σοβαρό πλήγμα, όταν δεν αναγνωρίστηκε στο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη η αρχιστρατηγία και όταν οι περισσότεροι, εκτός από ελάχιστους, ισχυροί άνδρες του καποδιστριακού κόμματος αποκλείστηκαν από επίσημα αξιώματα.

Απέκλεισε επίσης από την απονομή τιμητικών διακρίσεων, εκτός από το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και σε στρατιωτικούς ηγέτες, όπως τον Τζαβέλα και το Θεόδωρο Γρίβα. Από αυτές τις πρώτες ενέργειες της Αντιβασιλείας γίνεται φανερό ότι η στάση της απέναντι στα κόμματα, αντανακλούσε και τις διαθέσεις της απέναντι στις Δυνάμεις που τα προστάτευαν. Κατά τη γνώμη της Αντιβασιλείας, οι Δυνάμεις συνιστούσαν απειλή για την εξουσία. Έτσι ευθύς εξαρχής απέβλεψε στη συνένωση όλων των κομμάτων κάτω από την αιγίδα του στέμματος, καθώς και στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της χώρας από την ξένη επέμβαση.

Μια από τις αιτίες για τις οποίες δυσπιστούσε απέναντι στα κόμματα, ενεργώντας ουσιαστικά για τη διάλυσή τους, οφειλόταν στο γεγονός ότι τα τελευταία δε δίσταζαν να καταφεύγουν στις Δυνάμεις προκειμένου να επιτυγχάνουν στις επιδιώξεις τους, παρέχοντάς τους τις δυνατότητες και τα προσχήματα για να επεμβαίνουν στις ελληνικές υποθέσεις. Στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει τα κόμματα η Αντιβασιλεία, χρησιμοποίησε διπλή τακτική. Μακροπρόθεσμα προσπάθησε να μη δημιουργηθούν θεσμικά πλαίσια, ευεργετικά και

αποτελεσματικά για την επιβίωση και την ανάπτυξή τους. Βραχυπρόθεσμα προσπάθησε να συμπιέσει και να αναστείλει τις δραστηριότητες των κομμάτων. Ο πρώτος τρόπος έθιγε τους βασικούς παράγοντες που ευνοούσαν την ύπαρξη των κομμάτων. Ο δεύτερος απέβλεπε στο να ελέγχει κάθε εκδήλωση της πολιτικής ζωής.

Στις 3 Φεβρουαρίου 1833, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, φιλοξενούμενος στη ναυαρχίδα του Ρώσου ναυάρχου Ρίκορντ, έγραψε και έστειλε επιστολή στον υπουργό εξωτερικών της Ρωσίας Νέσελροδ, εκφράζοντας την ανησυχία του για την εκκλησιαστική πολιτική της Αντιβασιλείας. Στην απάντησή του στις 11 Ιουλίου 1833 ο Ρώσος υπουργός συμβούλευε για τη συσπείρωση των Ελλήνων γύρω από το θρόνο και την επιμονή στην πίστη και τη θρησκεία τους. Τον ίδιο καιρό οι Ναπαίοι κυκλοφορούσαν προς υπογραφή ένα κείμενο απευθυνόμενο προς τον τσάρο, με το οποίο ζητούσαν την ανάκληση της Αντιβασιλείας, ώστε να αναλάμβανε αμέσως ο Όθωνας τα υψηλά καθήκοντα.

Αυτές ήταν οι ενέργειες που αποτέλεσαν την αποκαλούμενη «κύρια συνομωσία». Παράλληλα, μια μικρότερης ευρύτητας «συνομωσία» με κύριο μοχλό της τον καθηγητή Φραντς, διερμηνέα στα γραφεία της Αντιβασιλείας, απέβλεπε να ορισθεί ως μοναδικό μέλος της Αντιβασιλείας ο κόμης Άρμανσπεργκ. Η πρώτη «συνομωσία» απέβλεπε στην ανάκληση όλων των μελών της Αντιβασιλείας, ενώ η δεύτερη ζητούσε να ανακληθούν τα δυο μέλη της. Αργότερα ο Άρμανσπεργκ άφησε να εννοηθεί ότι υπεύθυνος για την πολιτική αυτή ήταν ο Μάουερ και ο Χέιντεκ.

Όταν ο κόμης Διονύσιος Ρώμας, επέστρεψε από ένα ταξίδι, στη διάρκεια του οποίου είχε επισκεφτεί και τη βαυαρική πρωτεύουσα, διαβεβαίωσε τον Κολοκοτρώνη στην Τρίπολη και τον Πλαπούτα στο Άργος για τις φιλικές διαθέσεις του Άρμανσπεργκ προς τους καποδιστριακούς. Οι πληροφορίες αυτές ενθάρρυναν τους Ναπαίους, που θεώρησαν προτιμότερο σ' αυτή την περίοδο ένας Αντιβασιλέας, ο Άρμανσπεργκ φυσικά, παρά να αναλάβει ο Όθωνας του οποίου δε γνώριζαν τις σκέψεις. Η Αντιβασιλεία, προκειμένου να εμποδίσει ενδεχόμενη εξέγερση των Ναπαίων και να στερήσει από τον Άρμανσπεργκ πιθανούς συμμάχους, έδρασε αποφασιστικά. Πρώτη της ενέργεια ήταν η σύλληψη και απέλαση του καθηγητή Φραντς. Τρεις εβδομάδες αργότερα, στις 18 Σεπτεμβρίου 1833, ακολούθησαν περί τις είκοσι συλλήψεις ρωσόφρονων οπλαρχηγών: Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Δημήτριος Πλαπούτας, ο πρωτοσύγγελος Αμβρόσιος Φραντζής, Νικόλαος Κριεζώτης, Ιωάννης Μαμούρης, Τσάμης Καρατάσος,

Σπυρομήλιος, οι αδελφοί Αδάμ και Αναγνώστης Παρατσωραίος, Ι. Ρούκης, Γ. Βάγιας, Κίτσος Τζαβέλλας, Αποστολάρας, Κ. Δημητρακόπουλος, Κ. Πελοπίδας, Δ. Χοϊδάς, Γενναίος Κολοκοτρώνης, Θεόδωρος Γρίβας και άλλοι στρατιωτικοί γνωστοί για την αφοσίωσή τους στο καποδιστριακό κόμμα και για τους δεσμούς τους με το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Τους περισσότερους από αυτούς, δεμένους με αλυσίδες, τους έφεραν στο Ναύπλιο, τους πέρασαν από τους δρόμους για να τους διαπομπεύσουν και άλλους μεν έκλεισαν στο Ιτς Καλέ και άλλους δε φυλάκισαν στο Μπούρτζι.

Οι συλλήψεις έγιναν με μυστικότητα, χωρίς να γνωστοποιηθούν στο υπουργικό συμβούλιο. Η διαταγή της σύλληψης είχε υπογραφεί μόνο από τους Αντιβασιλείς Μάουερ και Άμπελ. Όταν ο Γεώργιος Ψύλλας, υπουργός των Εσωτερικών, διαμαρτυρήθηκε στο Μάουερ για την παρατυπία, εκείνος τον απείλησε ότι θα διάταζε και τη δική του σύλληψη, διότι ως αρμόδιος υπουργός έπρεπε να έχει ανακαλύψει έγκαιρα τη «συνομωσία». Ακολούθησε η αποχώρηση του Τρικούπη, του Πραΐδη και του Ψύλλα από το υπουργικό συμβούλιο. Διασώθηκε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, μοναδικό πλέον μέλος του «αγγλικού» κόμματος στην κυβέρνηση, στον οποίο ανατέθηκε το υπουργείο των Εξωτερικών και προσωρινά το υπουργείο Ναυτικών. Η σύνθεση του νέου υπουργικού συμβουλίου (Οκτώβριος 1833) του οποίου πρόεδρος ορίστηκε ο Μαυροκορδάτος ήταν η ακόλουθη: Ν. Θεοχάρης υπουργός των Ναυτικών, ο Ι. Κωλέττης των Εσωτερικών, ο Κ. Σχινάς της δικαιοσύνης και προσωρινά των εκκλησιαστικών. Στο επόμενο οκτάμηνο, διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στη σύλληψη (Σεπτέμβριος 1833) και στη δίκη (Μάιος 1834) του Κολοκοτρώνη και των συντρόφων του, εκδηλώθηκε σοβαρή κρίση ανάμεσα στα μέλη της Αντιβασιλείας. Η κρίση είχε ως αποτέλεσμα την ανάκληση των Μάουερ και Άμπελ, μετά τη δίκη των στρατηγών (Ιούλιος 1834).

Η δίκη άρχισε στις 30 Απριλίου 1834 και διήρκεσε μέχρι τις 26 Μαΐου του ίδιου έτους. Διεξήχθη στο τουρκικό τζαμί του Ναυπλίου. Την εισαγγελική έδρα είχε ο Εδουάρδος Μάσον, *«ο εμπαθής εκείνος πολέμιος»*, όπως γράφει ο ιστορικός Μέντελσον, *«της ρωσικής μερίδος και του Κολοκοτρώνη, υπερασπισθείς τον φονιά του Καποδίστρια Γεώργιο Μαυρομιχάλη»*. Σκωτσέζος, νομικός, θεολόγος και φιλόσοφος, είχε έλθει το 1824 στην Ελλάδα με την ιδιότητα του φιλέλληνα. Δεν είχε σπουδαία δράση κατά τον Αγώνα, μετά την απελευθέρωση δε άρχισε να δικηγορεύει, έως ότου ο Όθωνας τον διόρισε καθηγητή της ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αναμίχθηκε στις εσωτερικές μας διενέξεις και υπηρέτησε, ουσιαστικά, την αγγλική πολιτική. Το πάθος, με το οποίο υπερασπίσθηκε το

Μαυρομιχάλη και το μένος με το οποίο κατηγορήσε τον Κολοκοτρώνη, φανερώνουν όχι μόνον την πολιτική του τοποθέτηση, αλλά και το δυσπόστατο χαρακτήρα του. Ένας ξένος, και αυτός, που κάτω από την ηθική δικαίωση του φιλελληνισμού, αναμίχθηκε, κατά τρόπο εξοργιστικό, στις εσωτερικές υποθέσεις των Ελλήνων. Τον κατείχε, όπως και άλλους παρεμφερείς φιλέλληνες, η εγωιστική πεποίθηση ότι οι μικρές ή μεγάλες υπηρεσίες που είχαν προσφέρει στην αγωνιζόμενη χώρα τούς έδι-ναν ιδιαίτερα δικαιώματα, ακόμα και το ύπατο δικαίωμα να κρίνουν επί της ζωής των επιφανέστερων ανδρών αυτού του τόπου.

Η τακτική του Μάσον κατά το στάδιο της προανάκρισης έδειξε ότι έλειπε από τη νομική και φιλοσοφική του σκέψη η βαθύτερη έννοια της δικαιοσύνης. Προσπάθησε με διάφορα τεχνάσματα, να κατασκευάσει ψευδομάρτυρες ή να διαστρέψει τις μαρτυρικές καταθέσεις. Απέφυγε συστηματικά να αναζητήσει την αλήθεια, όση κρυβόταν κάτω από την καιροσκοπική δίωξη του Κολοκοτρώνη και διακήρυττε ότι ήταν ακλόνητα πεπεισμένος περί της ενοχής του γέρου. Όταν πήγε στο Ιτς Καλέ, όπου ήταν φυλακισμένος ο Γέρος του Μοριά, για να ανακρίνει τον εγκάθειρκτο στρατηγό και τον πίεζε επί ώρες να ομολογήσει ότι *«είχε προπαρασκευάσει αποστασίαν εναντίον της κυβερνήσεως»*, ο Κολοκοτρώνης, με πολύ πικρή θυμοσοφία, τον αποστόμωσε, αναφέροντας την ιστορία του λύκου και της προβατίνας, του λύκου ο οποίος για να βρει δικαιολογία να φάει την προβατίνα, άρχισε να της φωνάζει: *«μου θόλωσες το νερό της πηγής και δεν μπορώ να πιω»*. Ανάλογους δικολαβισμούς επικαλέσθηκε ο Μάσον και κατά τη διάρκεια της δίκης και κατά τη σύνταξη του κατηγορητηρίου, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Από όλες τις δεινές κατηγορίες, καμία δεν αποδείχτηκε κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο. Και αν ακόμη υπήρχαν κάποιες ενδείξεις, αοριστίες, κατά το πλείστον, έλλειπαν όμως τα αδιαφιλονίκητα εκείνα στοιχεία που θα θεμελίωναν την παραπομπή του Κολοκοτρώνη και του Πλαπούτα, και μάλιστα *«επί εσχάτη προδοσία»*. Οι 44 μάρτυρες κατηγορίας, που παρουσιάστηκαν, δεν κατέθεσαν στοιχεία που να μη μπορούν να αμφισβητηθούν. Αντιστρόφως οι 115 μάρτυρες υπεράσπισης που εξετάσθηκαν διέψευσαν τα περισσότερα σημεία της κατηγορίας.

Οι κατηγορούμενοι στρατηγοί, με απλή στολή καπετάνιου χωρίς παράσημα οδηγούνται στην αίθουσα και κάθονται στον πάγκο τους συνοδευόμενοι από όργανα τάξης και τους συνηγόρους τους. Συνήγοροι και χωροφύλακες παίρνουν κι αυτοί τις θέσεις τους. Η εμφάνιση του Κολοκοτρώνη στο εδώλιο συγκλόνησε το ακροατήριο. Όταν μάλιστα ο Γέρος, ρωτήθηκε *«Τι επάγγελμα έχεις;»* και έδωσε

την ιστορική απάντηση «Στρατιωτικός! Κρατάω σαράντα εννιά χρόνους στο χέρι το ντουφέκι και πολεμώ για την πατρίδα!», ρίγος και δέος κατέλαβε ακόμη και τους εχθρούς του στρατηλάτη .

Επί είκοσι ημέρες παρέλασαν προ του δικαστηρίου οι μάρτυρες και ήταν σαν να παρέλαυναν όλα τα κομματικά πάθη που είχαν έως τότε συγκλονίσει τη μαχόμενη Ελλάδα. Εκ πρώτης όψεως δικαζόταν ο Κολοκοτρώνης και ο Πλαπούτας. Στην ουσία όμως επρόκειτο περί της δίκης ολόκληρου του φατριαστικού πνεύματος, που σαν δαίμονας αλάστωρ είχε κατακυριεύσει, διαδοχικά, κατά καιρούς, όχι μόνο τους κομματιζόμενους ηγέτες, αλλά ακόμη και τις ευγενέστερες, τις πατριωτικές καρδιές. Πίσω από την ατελείωτη αυτή σειρά των κατηγορουμένων διαγράφονταν οι άλλοι, οι μεγαλύτεροι ίσως ένοχοι, οι αρχηγοί των ξένων ανακτοβουλιών και οι μακιαβελίσκοι της ευρωπαϊκής διπλωματίας.

Το κατηγορητήριο

Προσέρχονται και οι δικαστές και καταλαμβάνουν τις έδρες τους. Τελευταίος μπαίνει ο Πρόεδρος, ο Πολυζωίδης. Όλοι σηκώνονται όρθιοι. Απόλυτη ησυχία. Κάθονται όλοι στις θέσεις τους. Ο Πρόεδρος ταχτοποιεί για λίγο τα χαρτιά και τους φακέλους του και ύστερα λέει σοβαρά και με σύνεση:

«Άρχεται η συνεδρίαση. Παρακαλώ το ακροατήριο να κρατήσει σιγή και να διατηρήσει ακέραιη μέχρι το πέρας της δίκης την ψυχραιμία του, διευκολύνοντας το βαρύ και δύσκολο έργο μας. Παρακαλώ επίσης την υπεράσπιση όπως αντιτάξει όλα της τα επιχειρήματα με μετριοφροσύνη, σύνεση και κοσμιότητα διαφωτίζουσα, κατά το δυνατόν, το Δικαστήριο. Ο κύριος Γραμματέας ν' αναγνώσει παρακαλώ το κατηγορητήριο».

Ο Γραμματέας του δικαστηρίου Ζώτος, πηγαίνει και παίρνει από τον Πρόεδρο το κατηγορητήριο, ξαναπάει στην έδρα του και διαβάζει:

Αριθμός 1841

Εν Ναυπλίω τη 7η Μαρτίου 1834

Ο παρά τω εν Ναυπλίω Δικαστηρίω Επίτροπος της Επικρατείας.

Προς

Το Αυτό Δικαστήριο

Κατά τους μήνας Μάϊον, Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον και τας αρχάς Σεπτεμβρίου

του χιλιοστού οκτακοσιοστού τριακοστού τρίτου έτους οργανώθη εις το Βασίλειον τούτο σύστασις και συνωμοσία επί σκοπώ να ταράξει την κοινήν ησυχίαν και να προσβάλει την εσωτερικήν ασφάλειαν του κράτους και την εθνικήν ανεξαρτησίαν. Οι κυριότεροι αρχηγοί της στάσεως και συνωμοσίας αυτής ήσαν ο Δημήτριος Πλαπούτας, επονομαζόμενος Κολιόπουλος, ετών τεσσαράκοντα πέντε, και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ετών εξήντα τεσσάρων, αμφότεροι έχοντες διαμονήν εις την επαρχίαν Γορτύνης.

Οι ειρημένοι αρχηγοί της συνωμοσίας δεν άφησαν ουδεμίαν ραδιουργίαν, ουδεμίαν μυστικήν μηχανορραφίαν εις την πειθώ εις υποσχέσεις, εις το ψεύδος, δια να κατορθώσουν τους προδοτικούς σκοπούς των, να επιφέρουν τον εμφύλιον πόλεμον και καταργήσουν το καθεστώς πολίτευμα του έθνους.

Κατά τον Ιούλιον, Αύγουστον και αρχάς Σεπτεμβρίου του αυτού έτους, οι ειρημένοι Δ. Πλαπούτας και Θ. Κολοκοτρώνης, προς παράλυσιν της Βασιλικής εξουσίας και εις προπαρασκευήν εμφυλίου πολέμου παρεκίνησαν εις ληστείαν διαφόρους αρχιληστάς, πρώην υπαλλήλους των και ονομαστί τον Γεώργιον Κοντοβουνήσιον, τον Καπογιάννην και τον ποτέ Κ. Μπαλκανάν, προστατεύοντες, συμβουλεύοντες και υποστηρίζοντες αυτούς εις την ενέργειαν της ληστείας και χορηγούντες εις αυτούς πολεμοφόδια και άλλα αναγκαία οι δε ειρημένοι αρχιλησταί πραγματικώς, ενήργησαν την ληστείαν κατά προτροπήν των ειρημένων συμβούλων και προστατών των, περιφερόμενοι ληστεύοντες κατά διαφόρους επαρχίας του Βασιλείου.

Κατά το αυτό διάστημα χρόνου, οι ειρημένοι Δ. Πλαπούτας και Θ. Κολοκοτρώνης και αυτοπροσώπως και δια των γνωστών κατά την Πελοπόννησον οπαδών και φίλων των και δια των προς την Στερεάν Ελλάδα αποστολών των και εξαιρέτως δια του εις Λεβάδειαν απεσταλμένου πιστού οπαδού και πρώην υπαλλήλου των Κων/νου Δημητρακοπούλου Αλωνιστιώτου επροσπάθησαν να καταφέρουν τους υπηκόους της Α.Μ. εις εμφύλιον πόλεμον και δια των ραδιουργιών των ο εμφύλιος πόλεμος των όντι ήτο ούτως προπαρασκευασμένος, ώστε να είναι έτοιμος να εκραγεί.

Πριν τα τέλη του Ιουλίου του αυτού έτους εις Τριπολιτσάν και άλλου οι ειρημένοι Δ. Πλαπούτας και Θ. Κολοκοτρώνης προδίδοντες την εθνικήν ανεξαρτησίαν, υπέγραψαν και παρεκίνησαν και άλλους υπηκόους της Α.Μ. να υπογράψουν παράκλησιν προς ξένην δύναμιν επί σκοπώ της καταργήσεως της Υψηλής Αντιβασιλείας, ήγουν επί σκοπώ της καταργήσεως του καθεστώτος

πολιτεύματος.

Κατά τον Αύγουστον του αυτού έτους ο κόμης Διονύσιος Ρώμας εκ Ζακύνθου αναχωρών από Ναυπλίου μετέβη εις Έργος, Τριπολιτσάν κ.τ.λ., έκαμεν εις έκαστον των τόπων αυτών μυστικάς συνεδριάσεις των οποίων σκοπός ήτο η κατάργησις των δύο μελών της Υψηλής Αντιβασιλείας, διά μέσου παρακλήσεως προς άλλην ξένην Δύναμιν. Ο ειρημένος κόμης Ρώμας εκοινοποίησε το ειρημένον εγκληματικόν σχέδιον εις τον ειρημένον Δ. Πλαπούταν εις Έργος και εις τον ειρημένον Θ. Κολοκοτρώνη εις Τριπολιτσάν, οι δε ειρημένοι Δ. Πλαπούτας και Θ. Κολοκοτρώνης όχι μόνον δεν το εφάνέρωσαν, ως εχρεώστουν εις την εξουσίαν, αλλά τον συνέδραμον, προθυμούμενοι να αυξήσουν τον αριθμόν των οπαδών των προς πραγματοποίησιν του.

Όθεν η Επιτροπεία εγκαλεί τους ειρημένους Δ. Πλαπούταν και Θ. Κολοκοτρώνη ως οργανώσαντας εκ συμπνοής κατά τον Μάϊον, Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον και αρχάς Σεπτεμβρίου του παρελθόντος έτους συνωμοσίας επί σκοπώ να ταραξουν την κοινήν ησυχίαν, καταφέρουν τους ηπηκόους της Α.Μ. εις την ληστείαν και εις τον εμφύλιον πόλεμον και καταργήσουν το καθεστώς πολίτευμα, ήγουν ως πράξαντας τα εγκλήματα τα ενδιαλαμβανόμενα εις το άρθρον 2 του Εδαφίου Α΄ και Γ΄ του Εγκληματικού Απανθίσματος, νομοθετηθέντα παρά της εν Έστρει συνελεύσεως και εισέτι ισχύοντα, καθώς και εις το άρθρον 2 του από 9)21) Φεβρουαρίου του 1833 Β. Διατάγματος και επομένως η Επιτροπεία απαιτεί να καταδικασθούν οι ειρημένοι Δημήτριος Πλαπούτας και Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατά τα αναφερθέντα άρθρα των Νόμων, ως ένοχοι εσχάτης προδοσίας.

Ο Επίτροπος της Επικρατείας
ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΜΑΣΣΟΝ

Τελειώνοντας την ανάγνωση του Κατηγορητηρίου ο Γραμματέας Ζώτος, το λόγο έλαβε και πάλι ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου ο οποίος αναλύοντας τα κεφάλαια της κατηγορίας εξήγησε στους κατηγορουμένους στρατηγούς ότι, εγκαλούνται (κατηγορούνται) για τα εξής τέσσερα εγκλήματα:

1. Ότι παρακίνησαν το λαό σε εμφύλιο πόλεμο προς κατάργησιν του καθεστώτος πολιτεύματος.
2. Ότι παρακίνησαν σε ληστεία «διάφορους αρχιληστές με σκοπόν την συνωμοσίαν και τον εμφύλιον πόλεμον».

3. Ότι συνέταξαν αναφορά ζητώντας την επέμβαση ξένης δυνάμεως (της Ρωσίας) προς κατάργηση της Υψηλής Αντιβασιλείας.

4. Ότι συνέδραμαν τον κόντε Διονύσιο Ρώμα στο εγκληματικό του σχέδιο περί καταργήσεως των δύο μελών της Υψηλής Αντιβασιλείας.

Αυτή περίπου την κατατοπιστική ανάλυση έκανε ο Πρόεδρος Πολυζωίδης επεξηγώντας και συνοψίζοντας τα αίτια της κατηγορίας περί των διαπραχθέντων, κατά την κατηγορούσα

Αρχή, εγκλημάτων. Σύμφωνα δε με την τότε ισχύουσα νομοθεσία και διαδικασία έπρεπε να εξετασθούν οι κατηγορούμενοι και στη συνέχεια οι μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης.

Η απολογία του Κολοκοτρώνη

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: (Μετά από μικρή παύση). Να αποχωρήσει της αιθούσης ο Δημήτριος Πλαπούτας για να απολογηθεί ο έτερος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Δύο χωροφύλακες οδηγούν έξω τον Πλαπούτα, ενώ ο Κολοκοτρώνης σηκώνεται από τον πάγκο του και προχωρεί αγέρωχα προς τους δικαστές του. Τα βλέμματα όλων καρφώνονται πάνω του. Μπροστά τους, στέκεται ορθό ολόκληρο το Εικοσιένα. Φέρνουν το Ευαγγέλιο. Ο Πρόεδρος σηκώνεται, τον μιμούνται όλοι. Ο Κολοκοτρώνης απλώνει το χέρι του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ορκίζομαι να είπω την αλήθεια και μόνη την αλήθεια εις ό,τι ερωτηθώ.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ορκίζομαι. (Κάθονται όλοι στις θέσεις τους).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς ονομάζεσαι;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από πού κατάγεσαι;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Από το Λιμποβίσι της Καρύταινας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πόσων ετών είσαι;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Εξήντα τέσσερων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι επάγγελμα κάνεις;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Στρατιωτικός. Στρατιώτης ήμουνα. Κράταγα επί 49 χρόνια στο χέρι το ντουφέκι και πολεμούσα νύχτα μέρα για την πατρίδα. Πείνασα, δίψασα, δεν κοιμήθηκα μια ζωή. Είδα τους συγγενείς μου να πεθαίνουν, τ' αδέρφια μου να τυραννιούνται και τα παιδιά μου να ξεψυχάνε μπροστά μου. Μα δε δείλιασα. Πίστευα πως ο Θεός είχε βάλει την υπογραφή του για τη λευτεριά μας και πως δεν θα την έπαιρνε πίσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι απολογείσαι για την κατηγορία που σου αποδίδεται;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τον απερασμένο Ιούλη διάηκα στην Τριπολιτσά για να στεφανώσω εν' αντρόγενο. Από κεί τράβηξα, μαζί με τη νύφη μου, για το μοναστήρι της Άγια-Μονής. Την παραμονή της Παναγιάς ήρθε κι ο Ρώμας στην Καρύταινα όπου καθίσαμε κάνα δυο μέρες. Έπειτα ο Ρώμας έφυγε κι εγώ γύρισα στην Τριπολιτσά στις 18 τ' Αυγούστου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχες προηγουμένως άλλες συναντήσεις με το Ρώμα;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Δεν είχα πριν καμία συνάντηση μαζί του. Τον αντάμωσα για πρώτη φορά στην Τριπολιτσά. Μακριές ομιλίες δεν είχαμε. Τρώγαμε όμως μαζί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και τι λέγατε;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τα συνηθισμένα όπου λένε οι άνθρωποι όταν τρώνε αντάμα ψωμί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν είχες την περιέργεια να ρωτήσεις τον Ρώμα για τα όσα διέδιδε περί Αντιβασιλείας;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Καμία περιέργεια δεν έβαλα στο νου μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον άλλον καιρό τι έκανες στην Τριπολιτσά;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Πάγαινα στο παζάρι. Σύναζα τους χωριάτες και τους μίλαγα επειδής ήτανε ερεθισμένοι από κείνους τους διαβόλους τα νόμιστρα. Τους έλεγα: *«Βρε τσομπάνηδες, τι πλερώνετε τον καιρό της τουρκιάς και τι πλερώνετε τώρα; Δεν πλερώνετε τώρα λιγότερα απ' τον καιρό της τουρκιάς;»*. Και τους τ' απόδειχνα με παραδείγματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον πρίγκιπα Μπρέντ τον γνωρίζεις;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ναι, τον γνωρίζω. Ήρθε μάλιστα στην Τριπολιτσά για να δη το Ρώμα. Σα μπατζανάκης του που είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι παράγγειλες μ' αυτόν στο γιο σου το Γενναίο στ' Ανάπλι;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τίποτα. Ούτε είχα και τίποτα να του παραγγείλω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιοι άλλοι ήταν τότε στην Τριπολιτσά;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ο Νικηταράς και Πλαπούτας που είχανε έρθει απ' τα χωριά τους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι άκουσες περί μιας αναφοράς εναντίον της Αντιβασιλείας και των Βαυαρών;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Δεν άκουσα τίποτα ούτε και μου μίλησε ποτέ κανείς για καμία τέτοια ανα-φορά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν άκουσες τίποτα;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γνωρίζεις τους ληστές Κοντοβουνήσιο, Μπαλκανά και Καπογιάννη;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τον Κοντοβουνήσιο τον γνωρίζω απ' τον εμφύλιο πόλεμο.

Ο Μπαλκανάς ήτανε γουρνοβοσκός. Τον κατάτρεχα. Δυο φορές μου 'φυγε απ' τα σίδερα. Τον Καπογιάννη δεν τον γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον γραμματικό του Κοντοβουνίσου, Χρήστο Νικολάου, τον ξέρεις;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ναι. Είν' ένα ξόανο παιδαρέλι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον Αλωνιστιώτη τον γνωρίζεις;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τον γνωρίζω, είναι μάλιστα και συγγενής μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήξερες πως θα πήγαινε στη Λιβαδειά;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Όχι, δεν το ήξερα. Απ' τον κόσμο το άκουσα πως πήγε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν τον είχες δει προηγουμένως;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: (Δείχνοντάς το). Είναι αληθινό αυτό το γράμμα του Υπουργού των Εξωτερικών της Ρωσίας προς εσένα;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ναι, είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς πήρε αφορμή να σου γράψει ο Ρώσος υπουργός;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Ήταν απάντηση σ' ένα δικό μου γράμμα. Πήρ' αφορμή για να του γράψω από τούτο δω το περιστατικό: Άμα ήρθε ο Βασιλιάς μας, ο πρεσβευτής της Ρωσίας Ρούκμαν άφησε ένα γράμμα του στο περιβόλι μου συστήνοντάς με στους Ρώσους καπετάνιους του Αιγαίου. Γι' αυτό έκαμα κι εγώ ένα ίδιο γράμμα συστήνοντας αυτόν και το ναύαρχό τους Ρίκορντ σε δικούς μας. Δε μου πέρασε η ιδέα πως αυτό βλάπτει είτε είν' εμποδισμένο. Τόκαμα από λεπτότητα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι άλλο έγγραφες σ' αυτό το γράμμα;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τίποτις άλλο απ' τη σύσταση. Όσο για το γράμμα που έλαβα έλεγε ν' αγαπούμε το βασιλιά μας και τη θρησκεία μας. Άλλο δε θυμούμαι. Σ' αυτό φαίνεται τι μου γράφει ο Ρώσος υπουργός, φανερώνοντας έτσι με ποιο πνεύμα τούγραφα κι εγώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε έφυγες για τελευταία φορά από δω;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Δε θυμάμαι καλά. Θαρρώ στις αρχές του Ιούλη. Ήτανε η πρώτη φορά που 'φυγα από όταν ήρθε ο βασιλιάς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και γιατί έφυγες;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Η αιτία όπου μ' έκανε ν' αφήσω την εδώ ήσυχη ζωή μου είναι, πρώτο γιατί εγώ είμαι βουνίσσιος και με πειράζει η ζέστη, δεύτερο για να στεφανώσω ένα αντρόγενο και τρίτο γιατί μούγραψε ο γιος μου ο Γενναίος μην αρρωστήσω και γι' αυτό καθόμουνα στην Τριπολιτσά για τον καθαρό αέρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και σ' όσους ερχόντουσαν να σε ιδούν τι τους έλεγες;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τους συμβούλευα, καθώς έκανα και στην Άγια-Μονή, όπου έβαλα λόγο γι' αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έχεις άλλο τίποτα να πεις για όσα σε κατηγορούν;

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Τούτω δω μονάχα. Μετά το φόνο του Κυβερνήτη η Πατρίδα ήτανε χωρισμένη στα δύο. Εγώ άμα έμαθα το διορισμό του Βασιλιά, έκαμα τη σημαία του και σύναξα κι όλους τους φίλους μου και κάμαμε μιαν αναφορά στη Βαυαρία φανερώνοντας την αφοσίωσή μας. Όταν ήρθ' ο Βασιλιάς σκόρπισα τους ανθρώπους μου κι ησύχασα.

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ: Τότε, γιατί αντενέργησες στο βασιλιά σου και στην Αντιβασιλεία.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ: Εγώ ν' αντενεργήσω; Μα δε ξέρετε λοιπόν κι εσείς οι ίδιοι κι όλοι οι Έλληνες πόσο πάσκισα στον καιρό του σηκωμού ν' αποχτήσει το έθνος κεφαλή και να μου λείψουν οι φροντίδες; Άμα ο Θεός μου 'δωσε Βασιλέα, εγώ είπα σ' όλους τους φίλους μου: «*Τώρα είμ' ευτυχισμένος. Θα κρεμάσω την κάπα μου στον κρεμανταλά και θα πλαγιάσω στην καλύβα μου ν' αποθάνω ήσυχος κι ευχαριστημένος*».

Αυτά είπε ο Γέρος και κάθισε στον πάγκο του, ενώ στην αίθουσα απλώθηκε βαθιά σιωπή και αγωνία.

Η απολογία του Δημητρίου Πλαπούτα και οι αγορεύσεις του Επιτρόπου Μάσον και των συνηγόρων υπεράσπισης

Ακολούθησε η απολογία του Δημητρίου Πλαπούτα, στο τέλος της οποίας τόνισε (μετά από ερώτηση του Προέδρου αν έχει να συμπληρώσει κάτι):

«Τούτα δω μονάχα. Κατηγορούν εμένα και τον Γέρο, πως τάχα σηκώσαμε κεφάλι ενάντια στην Αντιβασιλεία και το Βασιλιά. Μα μήπως εγώ δε συνόδεψα τη Μεγαλειότη του και μπήκα εγγυητής για να 'ρθει να καθίσει το θρονί; Μας ανακατεύουν πάλι με ληστές και κάτι ασήμαντους ανθρώπους. Εμείς το 'χουμε ψηλά και καθαρό το κούτελο και δε μηχανευόμαστε βρομοδουλειές όπως η αφεντιά εκείνων που μας κατηγορούν γι' αναρχικούς. Ό,τι έχουμε να πούμε το λέμε ντρέτα και σταράτα (ειρωνικά και υπονοώντας τον Επίτροπο). Κύριοι δικαστές, είμαστε αθώοι. Άλλοι είναι οι εχθροί και προδότες της Πατρίδας».

Στην συνέχεια ο Πρόεδρος έλυσε τη συνεδρίαση, η οποία επαναλήφθηκε με την αγόρευση του Επιτρόπου Μάσον. Η αγόρευση του Μάσον που κράτησε πεντέμισι ώρες, στην ουσία ήταν μια επανάληψη του Κατηγορητηρίου και των όσων είχαν υποστηρίξει οι μάρτυρες κατηγορίας, κατέληγε δε ως εξής: «*Επιμένω εις την κατηγορίαν και με τα δόντια και με τα νύχια θα την υποστηρίξω. Διακηρύττω (θεωρώ), λοιπόν τους εγκαλουμένους ως ενόχους, και απαιτώ τον θάνατόν τους!*».

Ακολούθησαν οι αγορεύσεις των συνηγόρων υπεράσπισης, Π. Βαλσαμάκη (συνήγορος του Κολοκοτρώνη) και Χ. Κλωνάρη (συνήγορος του Πλαπούτα), αλλά

«μυστηριωδώς» ένα σημαντικό μέρος των σελίδων των πρακτικών της συνεδρίασης, που αφορούν τις αγορεύσεις αυτές, έχουν...εξαφανιστεί.

Η αγόρευση του Βαλσαμάκη ήταν υπερδιπλάσια αυτής του Κλωνάρη και από την επιθυμία του Πρωθυπουργού Κουμουνδούρου, ο οποίος επισκεπτόμενος την Κεφαλονιά στα 1872, μετά δηλαδή από την ενσωμάτωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, να συγχαρεί το Βαλσαμάκη μόλις πάτησε το πόδι στο νησί, καταλαβαίνουμε ότι η αγόρευσή του όχι μόνο ανέτρεψε όλα τα επιχειρήματα του Επιτρόπου, αλλά και αυτά τα κεφάλαια της κατηγορίας ένα προς ένα και άπαντες διαβεβαιώθηκαν περί της αθωότητας των στρατηγών. Ως και αυτός ακόμα ο Μαυροκορδάτος άλλαξε τελικά γνώμη και εισηγήθηκε στην Αντιβασιλεία να δώσει χάρη και να ελευθερώσει και τους άλλους φυλακισμένους «της κατηγορίας ως μη υφισταμένης». Ο Κωλέττης όμως που είδε πως ήταν μια μοναδική ευκαιρία να φάει το Μαυροκορδάτο, αρνήθηκε και ζήτησε εντός 24 ωρών να πέσουν τα κεφάλια των στρατηγών και ευθύς αμέσως να δικαστούν οι δύο δικαστές, Πολυζωΐδης και Τερτσέτης και οι υπόλοιποι εγκαλούμενοι.

Τελειώνοντας δε, την αγόρευσή του ο Βαλσαμάκης έθεσε υπό αμφισβήτηση πάμπολλα σημεία της αγόρευσης του Επιτρόπου και τον προκάλεσε να απαντήσει σε μια σειρά έντονων ερωτημάτων και δήλωσε ότι θα περιμένει τις απαντήσεις του κ. Επιτρόπου, μετά την αγόρευση και του κ. Κλωνάρη, και τότε θα λάβει εκ νέου το λόγο για να ανασκευάσει και πάλι τις διευκρινίσεις ή τα ύπουλα αναμασήματα του Επιτρόπου. Αυτό όμως, όπως θα δούμε, δε θα γίνει ποτέ, γιατί «άλλαι αι βουλαί των συνηγόρων, άλλα οι Αντιβασιλείς κελεύαν». Η δε επομένη συνεδρίαση αφιερώθηκε στην αγόρευση του συνηγόρου του Πλαπούτα, Χριστόδουλου Κλωνάρη, (24-5-1834).

Ο Π. Βαλσαμάκης ήταν δεδηλωμένος ρωσόφιλος, που είχε διοριστεί από τον Καποδίστρια επιθεωρητής των εισαγγελιών, αλλά είχε παυτεί από την Αντιβασιλεία. Ο Χριστόδουλος Κλωνάρης, γνωστός αγγλόφιλος, και φίλος του Μαυροκορδάτου, υπουργός της δικαιοσύνης στην προηγούμενη «κυβέρνηση Τρικούπη», αλλά που είχε παυτεί και αυτός από την Αντιβασιλεία. Όμως η πολιτική τοποθέτηση των δυο τούτων συνηγόρων φανέρωνε ακριβώς ότι τώρα ενδιαφέρονταν για την τύχη του Κολοκοτρώνη και του Πλαπούτα όχι μόνο η ρωσόφιλη παράταξη, αλλά και η αγγλόφιλη. Οι Άρμανσπεργκ και Μαυροκορδάτος είχαν αρχίσει να δίνουν τη μάχη τους κατά των Μάουερ, Κωλέττη.

Οι αγορεύσεις των δυο υπερασπιστών διέλυσαν και τα τελευταία στηρίγματα του

ετοιμόρροπου άλλωστε κατηγορητηρίου. Μετά την προεισαγωγική και υμνητική για τους δύο ήρωες αγόρευσή του, ο Κλωνάρης ανάλυσε και αποκάλυψε τα πραγματικά αίτια της δίκης, και συγκρίνοντας τις μαρτυρικές καταθέσεις κατηγορίας και υπερασπίσεως απέδειξε, με ατράνταχτα επιχειρήματα, ότι οι περισσότεροι των στρατολογημένων μαρτύρων κατηγορίας, θα μπορούσαν να λογισθούν ως μάρτυρες υπερασπίσεως, μάλλον, παρά κατηγορίας. Εξετάζοντας δε συνέχεια και με κάθε προσοχή και λεπτομέρεια και τα τέσσερα κεφάλαια της κατηγορίας, υπογράμμισε με παρρησία *«το πλαστόν και ψευδές της υποθέσεως»*, γιατί καθώς τόνισε, από την προκειμένη κατηγορία λείπει το κύριο σώμα, η απόδειξη της κατηγορίας, δηλαδή η ανακάλυψη του εγκλήματος, και κάθε τι, που θα μπορούσε να θεωρηθεί έστω και ως απλή δυσφορία των στρατηγών κατά των καθεστώτων. Τόνισε δε επί πλέον, και με πλήρη βεβαιότητα ότι τα πάντα εξασθένησαν ή εξανεμίσθηκαν, στην αίθουσα του δικαστηρίου, και το μόνο το οποίο απομένει στη μνήμη όλων και δημιουργεί ερωτήματα και εύλογες απορίες είναι το πώς και με ποιον τρόπον ο κ. Επίτροπος, ανακάλυπτε όσους γνώριζαν, δήθεν, για την υπόθεση και τους καλούσε να καταθέσουν εις βάρος των εγκαλουμένων.

Ο Κλωνάρης ολοκλήρωσε το αποδεικτικό έργο, για να καταλήξει με ένα πανηγυρικό εγκώμιο των μεγάλων εθνικών υπηρεσιών που είχαν προσφέρει ο Κολοκοτρώνης και ο Πλαπούτας. Και όταν μέσα στο τούρκικο τζαμί αντήχησαν τα ονόματα των ιστορικών τοποθεσιών όπου άπειρες φορές είχαν προμαχήσει οι σημερινοί κατηγορούμενοι επί *«εσχάτη προδοσία»*, οι παρευρισκόμενοι συμπολεμιστές τους άφησαν ελεύθερα τα δάκρυά τους, πνίγοντας αδιάκοπα τους λυγμούς που τάραζαν τα λάσια στήθη τους.

Ο Βαλσαμάκης *«έπεισε τους πάντας περί της αθωότητος των κατηγορουμένων»*, όπως του έγραψε αργότερα ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, με την ιδιότητα του πρωθυπουργού της Ελλάδας.

Οι παράλογες απαιτήσεις του Επιτρόπου

Η πιο δραματική φάση της δίκης αρχίζει τώρα. Ο Μάσον, αιφνιδιαστικά, αρνείται να απαντήσει στους συνηγόρους της υπεράσπισης, κατά τα ειωθότα, με την εξήγηση ότι *«κρίνει περιττόν να χάνει τον καιρόν του»*. Αλλά ενώ παραιτείται ο ίδιος της δευτερολογίας, απαιτεί να μη δευτερολογήσουν ούτε οι συνήγοροι. Εκείνοι διαμαρτύρονται εντονότατα. Ο πρόεδρος Πολυζωίδης επεμβαίνει. Τονίζει *«είμαι της γνώμης ότι ο κ. επίτροπος χρεωστά να απαντήσει. Η ανάπτυξης της κατηγορίας υπήρξεν ελλιπής. Έχει χρέος λοιπόν να την συμπληρώσει, άλλως οι*

συνήγοροι έχουν χρέος να την συμπληρώσουν».

Με τη δήλωση αυτή ο Πολυζωίδης αρχίζει την ιστορική του μάχη με το Μάσον, με το Μάουερ, με το καθεστώς της αυθαιρεσίας και αδικίας. Είναι η μάχη που θα τον καταστήσει σύμβολο της ελληνικής δικαιοσύνης. Στην πραγματικότητα την είχε αρχίσει ημέρες πρωύτερα, στα παρασκήνια.

Πριν από την έναρξη της δίκης ο Μάσον είχε καλέσει στο σπίτι του και τα πέντε μέλη του δικαστηρίου και αφού τους παρουσίασε όσα στοιχεία είχε συγκεντρώσει, τους ρώτησε αν τα έβρισκαν αρκετά για να καταδικάσουν τους δυο στρατηγούς. Ο Πολυζωίδης εξεγέρθηκε και δήλωσε αμέσως: *«Θάπτω εις τους κρυψώνας της σιωπής την αντάμωσίν μας εδώ, το διατί και το πώς. Αν είναι ανάγκη να προείπομεν τι, προλέγω ότι, αν οι στρατιωτικοί Έλληνες είναι αθώοι, έχομεν τιμιότητα να τους αθώωσωμεν, αν ένοχοι, αγάπην Πατρίδος να τους καταδικάσομεν εις δεσμά, εις θάνατον».*

Προσπάθησαν επίσης να εξαγοράσουν και τον Τερτσέτη ενώ η δίκη διαρκούσε ακόμη.

Αφού δεν κατόρθωσαν να τους εξαγοράσουν επιχείρησαν να τους προκαταλάβουν. Το δημοσιογραφικό όργανο του Μάουερ, ο «Σωτήρ» δημοσίευσε άρθρο ενώ συνεχιζόταν η δίκη με το οποίο προαναγγελλόταν ως βέβαια, η καταδίκη των στρατηγών. Οι συνήγοροι κατήγγειλαν δημόσια την προσπάθεια και ζήτησαν από το Μάσον να διώξει την εφημερίδα. Ο Μάσον δεν καταδέχτηκε καν να απαντήσει. Τότε ο Πολυζωίδης, όρθιος, έκανε μια κατηγορηματική δήλωση: *«Το δικαστήριο, είπε, δεν έχει άλλο συμφέρον από τον νόμον. Δεν έχει άλλον σκοπόν παρά την απόδοσιν της δικαιοσύνης. Τινές δεικνύουν μιαν επίσημον εμπάθειαν και άγνοιαν των νόμων. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να προλαμβάνει την κρίσιν της δικαιοσύνης. Αποδοκιμάζω όθεν το ανόητον άρθρον και προσκαλώ τον Επίτροπον να εναγάγει τον συντάκτην της εφημερίδος».* Ο Μάσον σε απάντηση κάγχασε.

Αυτή η διπλή άρνηση του Μάσον δημιούργησε μεγάλο θέμα, διότι και οι δυο πλευρές έδειξαν ακλόνητη επιμονή, η οποία σε λίγο εξελίχτηκε σε αποκάλυπτη διαμάχη. Ο Πολυζωίδης γνώριζε ότι, οι άλλοι τρεις δικαστές ήταν αποφασισμένοι να καταδικάσουν σε θάνατο τους στρατηγούς, γι' αυτό προσπαθούσε να πείσει τον Επίτροπο να δευτερολογήσει, προκειμένου να κερδίσει χρόνο, με την ελπίδα ότι θα μπορέσει να μεταπείσει έναν από τους «καταδικαστικούς» συναδέλφους του. Ο Μάσον επέμενε να επισπευτεί η έκδοση της απόφασης. Ο Πολυζωίδης παρακάλεσε θερμότατα τον Επίτροπο να δευτερολογήσει. Εκείνος, ανένδοτος, επέμενε στην

άρνησή του. Επί μισή ώρα το δικαστήριο είχε πάψει ουσιαστικά να συνεδριάζει. Οι δικαστές στις έδρες τους σώπαιναν με αμηχανία. Ο Μάσον στη δική του έδρα σώπαινε και αυτός, με αλύγιστο πείσμα.

Στην αίθουσα το δικαστήριο είχε μείνει εμβρόντητο. Από κανένα δε διέφευγε ότι, εκείνη την ώρα, καταρρακωνόταν η δικαιοσύνη. Κάποια στιγμή ο Επίτροπος κατέβηκε από την έδρα του, και συνομίλησε μυστικά, με το νομάρχη Μαύρο, που βρισκόταν στην αίθουσα ως παρατηρητής του Μάουερ. Προφανώς έλαβε από αυτόν εντολές, διότι όταν επανήλθε στην έδρα του, δήλωσε ακόμη κατηγορηματικότερα ότι δεν εννοούσε να δευτερολογήσει.

Ο Πολυζώιδης συνέχισε τις εκκλήσεις του: *«Σας παρακαλώ δια μίαν ακόμη φοράν, χάριν της δικαιοσύνης και της κοινωνίας να απαντήσετε!»*. *«Δεν δύναμαι να απαντήσω»*, επέμενε ο Μάσον. *«Πρέπει να το κάμετε»*, παρακαλεί εκ νέου ο Πολυζώιδης. Ο Μάσον ξαναγυρίζει στη σιωπή του. Υπάρχει μεγάλη αναταραχή στην αίθουσα. Ο νομάρχης Μαύρος φεύγει για να ζητήσει οδηγίες από τον υπουργό δικαιοσύνης Σχινά. Ο Πολυζώιδης, μετά από την κατάσταση που δημιουργήθηκε, διέκοψε τη συνεδρίαση για την επομένη, υπό τον όρο, όπως δήλωσε ρητά, *«εάν δεν ομιλήσει ο Επίτροπος, να ομιλήσουν οι συνήγοροι»*.

Τη νύχτα εκείνη, στα παρασκήνια, πολλά διαδραματίστηκαν, που παρέμειναν όμως άγνωστα. Κινητοποιήθηκαν όλοι οι κυβερνητικοί και διπλωματικοί παράγοντες. Έγιναν διαβούλια με στόχο τη ζωή ή το θάνατο του Κολοκοτρώνη και του Πλαπούτα. Οι υπουργοί διχασμένοι συγκρούστηκαν, αλλά επικράτησε ο Κωλέττης. Σύγκρουση επήλθε και στους κόλπους της Αντιβασιλείας, όπου όμως επικράτησε επίσης ο Μάουερ. Οι «καταδικαστικοί» επιβλήθηκαν κατά κράτος. Οι «αθωωτικοί», Άρμανσπεργκ και Μαυροκορδάτος, υποχώρησαν ή προσποιήθηκαν ότι υποχωρούν, επιφυλασσόμενοι να αντεπιτεθούν αργότερα, στην κατάλληλη ώρα.

Το αποτέλεσμα των νυχτερινών διαβουλεύσεων, φανερώθηκε την επομένη στο δικαστήριο. Όταν ο πρόεδρος Πολυζώιδης έδωσε το λόγο στην υπεράσπιση, διότι ο επίτροπος αρνήθηκε και πάλι να δευτερολογήσει, ο Μάσον, θριαμβευτικά, του εγχείρισε μια έγγραφη απόφαση της Αντιβασιλείας, η οποία ενέκρινε τη στάση του Επιτρόπου και διάταζε την έκδοση απόφασης με την απειλή μάλιστα ότι θα καταδιώκονταν τα μέλη του δικαστηρίου που δε θα ήθελαν να συμμορφωθούν. Η διαταγή είχε τις υπογραφές και των τριών Αντιβασιλέων. Ο Πολυζώιδης δεν μπορούσε πια παρά να υποκύψει. Το δικαστήριο αποσύρθηκε για διάσκεψη, ενώ σε

όλους έγινε αντιληπτό ότι η ζωή του Κολοκοτρώνη και του Πλαπούτα είχε κριθεί τελεσίδικα. Άλλωστε ο Μάουερ είχε φροντίσει να προϊδεάσει το λαό για την προαποφασισμένη θανατική καταδίκη.

Οι δραματικές διαβουλεύσεις και οι παρασκηνιακές πιέσεις

Στην αίθουσα της διάσκεψης του δικαστηρίου διαδραματίστηκαν, σκηνές συγκλονιστικές. Ο Πολυζωίδης και ο Τερτσέτης με επιχειρήματα προσπαθούν να προκαταλάβουν τους τρεις «καταδικαστικούς» δικαστές. Ο Τερτσέτης διάβασε ένα κείμενο, το οποίο είχε ετοιμάσει, και στο οποίο ανέπτυξε όλα τα θέματα της κατηγορίας, για να τα αποκρούσει και εξέταζε τις κυριότερες καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας, για να αποδείξει πόσο αβάσιμες ήταν. Κατέληγε δε με το πόρισμα: *«Εις την προκειμένην κατηγορίαν περί αυτών των τεσσάρων εγκλημάτων (παρακίνησις εις ληστείαν, εμφύλιος πόλεμος, αναφορά στον τσάρο, αναφορά στον βασιλέα της Βαυαρίας) λείπουν οι αποδείξεις εις βάρος των εγκαλουμένων και δεν υπάρχουν ειμί μόνον τα περιστατικά, άτινα είναι χαρακτήρος και βαθμού μη ικανού, ώστε να αποδείξουν το αρχικόν (principal) έγκλημα. Προσέτι, δε, εξησθενήσθησαν και εκμηδενίσθησαν από τας αποδείξεις της υπερασπίσεως».*

Μετά τον Τερτσέτη κλήθηκαν και οι άλλοι δικαστές να εκφέρουν τη γνώμη τους. Και οι τρεις δήλωσαν, ο ένας μετά τον άλλο, ότι είχαν πειστεί για την ενοχή των κατηγορουμένων. Η προβλεπόμενη από το νόμο πλειοψηφία είχε σχηματιστεί. Αρχίζει τότε μια νέα αγωνιώδης προσπάθεια των Πολυζωίδη και Τερτσέτη να μεταπείσουν τους καταδικαστικούς συναδέλφους τους. Ο επιφανής λόγιος Τερτσέτης, προσπάθησε με μια δραματική έξαρση, να συγκινήσει τους τρεις καταδικαστικούς. *«Ναι»* παραδέχτηκε αργότερα, *«έκλαυσα ενώπιον των τριών, θέλοντας να βοηθήσω τα δικαιώματα δυο υπηκόων της Βασιλείας. Μου έκαie την καρδιά η μοίρα πολλών άλλων Ελλήνων, τους οποίους ανακροάστους σχεδόν συναποφασίζαμεν με την καταδίκη των δυο Πελοποννησίων (στρατηγών). Ναι! Σχεδόν εγονάτισα, φιλώντας τα χέρια των τριών!».*

Τα αντρικά δάκρυα του Τερτσέτη δεν επηρέασαν τους «μιλημένους» δικαστές. Ακόμα και όταν ο Τερτσέτης τους φώναξε, *«με τέτοια αποδεικτικά, ούτε δυο γάτοι δεν καταδικάζονται εις θάνατον!»*, αυτοί παρέμειναν αμετακίνητοι στις εντολές που είχαν λάβει. Ο Πολυζωίδης τους πρότεινε τότε μια λύση συμβιβαστική. Αναβολή της απόφασης για να ερευνηθεί πληρέστερα η όλη υπόθεση και να διεξαχθεί νέα δίκη στην οποία μάλιστα να παραπεμφθούν και οι λοιποί κατηγορούμενοι που ήταν ήδη φυλακισμένοι με τις ίδιες κατηγορίες. Αλλά

και οι τρεις απέκρουσαν και την πρόταση αυτή. Επακολούθησε δυσάρεστη λογομαχία μεταξύ των μελών του δικαστηρίου, στο τέλος της οποίας οι τρεις άρχισαν να συντάσσουν ένα δικό τους σχέδιο απόφασης, καταδικαστικής φυσικά. Τη μόνη παραχώρηση που έκαναν ήταν να θεωρήσουν «τους καταδικασθέντας αξίους της βασιλικής χάριτος» και να ζητήσουν «την αναβολήν της εκτελέσεως της ποινής μέχρι της εκβάσεως της περί χάριτος αιτήσεως».

Τώρα ο Πολυζωίδης, αποφασίζει να δώσει την ύστατη μάχη του. Με ιερή αγανάκτηση δηλώνει στους τρεις καταδικαστικούς: «*Θεωρώ την απόφασίν σας εντελώς άδικον. Δεν στηρίζεται εις τας δημοσίως διαξαχθείσας αποδείξεις, αλλά επί ψευδεστάτης βάσεως. Εί-ναι αντίθετος της κοινής γνώμης, κρίσεως και πεποιθήσεως. Και αποτελεί προσβολήν και αυτού του ιερού ονόματος της αληθείας*».

Οι τρεις, ατάραχοι, τον καλούν να υπογράψει πρώτος την απόφαση. Ο Πολυζωίδης με μια νέα έκρηξη οργής και πάθους, τους αποκρίνεται: «*Την απόφασίν σας την θεωρώ όχι μόνον άδικον ως ατιμάζουσα άνδρας αθώους και ενδόξους, αλλά και επικίνδυνον ως κηλιδούσαν από τούδε τα δικαστήρια της νέας βασιλείας, με την ασέβειάν της προς την αλήθειαν και την δικαιοσύνην*».

Ταραγμένοι οι τρεις υποτακτικοί του Μάουερ καλούν τον Πολυζωίδα «*δια τελευταίαν φοράν να υπογράψει την απόφασιν, ως έχει υποχρέωσιν*». Με δραματική έμφαση, εκείνος αποκρίνεται: «*Αρνούμαι ρητώς και να υπογράψω και να απαγγείλω τοιαύτην επονείδιστον απόφασιν*». Σύμφωνα με τους τύπους διαπράττει πραξικόπημα την ώρα εκείνη. Έκτοτε οι Έλληνες δικαστές θα επικαλούνται το ηρωικό προηγούμενο του Πολυζωίδα, όταν θα δέχονται πιέσεις ή απειλές ή παρασκηνιακές υποδείξεις από μέρους της Εκτελεστικής Εξουσίας.

Ωστόσο οι τρεις καταδικαστικοί, ασυγκίνητοι μπροστά στο μεγαλείο του Πολυζωίδα, προσπαθούν να πείσουν τον Τερτσέτη να υπογράψει, και τον απειλούν ότι «*τυχόν άρνησίς του αποτελεί τουλάχιστον πράξιν τιμωρουμένην υπό του νόμου*». Ο Τερτσέτης απαντά: «*Ποτέ! Όποια και αν είναι αι συνέπειαι, δεν θα γίνω συνεργός δικαστικού εγκλήματος*». Τότε ζητείται η συνδρομή του Μάσον ο οποίος ήταν πίσω από την πόρτα των διασκέψεων και κρυφάκουγε «ως ο έσχατος των ωτακουστών». Ο Μάσον μπαίνει στο δωμάτιο των συμβουλίων και προσπαθεί να μεταπείσει τον πρόεδρο και τον Τερτσέτη. Ο Πολυζωίδης του επισήμανε το ανεπίτρεπτο της παρουσίας του και του είπε μεταξύ άλλων: «*Η ανάμιξις σας εις τας συζητήσεις μας αποτελεί βαρύ παράπτωμα και σκάνδαλον*».

Ο Μάσον φαίνεται να πτοείται κάπως και αποσύρεται, αλλά σε λίγο επανέρχεται θρασύτερος και προσπαθεί να μεταπειθεί και τον Τερτσέτη. Τότε ο Πολυζωίδης ξεσπά ακράτητος: *«Καταισχύνη! Καταισχύνη σε σένα, Επίτροπε! Τι έρχεσαι κάθε στιγμή στο συμβούλιο και πότε κρυφομιλείς με τον Σούτσο και πότε με τον Τερτσέτην; Είμαι πρόεδρος και περί πολλού ποιούμαι την αξιοπρέπεια και την ανεξαρτησίαν του δικαστηρίου».*

Ο Μάσον φεύγει πάλι και η διαμάχη συνεχίζεται. Μετά από τέσσερις ώρες φιλονικία, η πλειοψηφία στέλνει στον υπουργό Δικαιοσύνης την απόφαση που είχε συντάξει. Στέλνουν όμως και οι Πολυζωίδης και Τερτσέτης ειδικό υπόμνημα με το οποίο ζητούν να αναβληθεί η απόφαση για να διεξαχθεί νέα δίκη, στην οποία να δικαστούν μαζί με τον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα και οι άλλοι κατηγορούμενοι για την αυτή υπόθεση.

Ο Πολυζωίδης διέκοψε τη συνεδρίαση και πήγε με τον Τερτσέτη στο σπίτι του τελευταίου και ανάμεναν τις εξελίξεις. Οι άλλοι τρεις δικαστές πήγαν στον υπουργό Σχινά για να του αναφέρουν ό,τι είχε γίνει. Ο υπουργός διατάζει τους τρεις να επιστρέψουν στο δικαστήριο, φοράει την επίσημη, χρυσοποίκιλτη στολή του, παίρνει μαζί του το Γερμανό σύμβουλο του υπουργείου δικαιοσύνης, Γκράινερ, τους γραμματείς του, ντυμένους και αυτούς με τις χρυσές στολές τους και περιφρουρούμενος από μια κουστωδία χωροφυλάκων πηγαίνει στο δικαστήριο. Παράλληλα στέλνει κλητήρες να φέρουν πίσω, έστω και δια της βίας αν χρειαστεί, τον Πολυζωίδη και τον Τερτσέτη. Αυτοί υπάκουσαν και τους ακολούθησαν μέχρι το δικαστήριο, το οποίο ήταν γεμάτο από χωροφύλακες. Εκεί ο υπουργός Δικαιοσύνης τους ζήτησε να υπογράψουν την απόφαση. Τότε του απάντησαν: *«Αν υπογράψομε την απόφασιν, θα γίνομε όργανα να προσβληθεί η ιερά δικαιοσύνη και ο νόμος».* Ο Σχινάς τους είπε: *«Ως Γραμματεύς της Επικρατείας και άμεσος προϊστάμενός σας, σας ανακαλώ εις τα χρέη σας»*, για να πάρει την απάντηση: *«Ποίον είναι το χρέος μας ως δικασταί, εναπόκειται εις ημάς να το κρίνομε. Και σας υπενθυμίζομεν ότι ποτέ ανωτέρα αρχή, ουδέ αυτή η ανωτάτη, δεν δικαιούται να περιπλέκεται εις την διαχείρισιν και εις τας πράξεις του δικαστηρίου».* *«Εν ονόματι του βασιλέως σας προσκαλώ να υπο-γράψετε την απόφασιν»* φωνάζει ο Σχινάς. *«Εν ονόματι της δικαιοσύνης δεν την υπογράφω»*, αντιφωνάζει ο Πολυζωίδης.

Ο Σχινάς μένει άφωνος για αρκετή ώρα. Έπειτα διατάζοντας τους χωροφύλακες να μην επιτρέψουν σε κανένα δικαστή να απομακρυνθεί, πηγαίνει στον αντιβασιλέα Μάουερ για νέες οδηγίες. Ύστερα από μισή ώρα επιστρέφει και σε

έντονο ύφος καλεί και πάλι τον Πολυζωΐδη να υπογράψει την απόφαση. Εκείνος αρνείται και ακολούθησε ο εξής διάλογος:

- Σας διατάσσω να την υπογράψετε.
- Προτιμώ να μου κόψουν το χέρι, αλλά δεν την υπογράφω!
- Εσείς τουλάχιστον, Τερτσέτη, θα υπογράψετε, ναι ή όχι;
- Όχι! Δεν θα με έχετε συνεργόν στον φόνον δυο ανθρώπων.

Ο Σχινάς τότε, πνίγοντας την οργή του, λέει στους τρεις της πλειοψηφίας να υπογράψουν. Εκείνοι με τρεμάμενα χέρια υπογράφουν. Ο υπουργός απευθύνεται στον Πολυζωΐδη και τον Τερτσέτη λέγοντας: «Δεν το θεωρώ σπουδαίον ότι δεν υπογράφετε. Τούτο ίσως είναι δικαίωμά σας. Σας διατάσσω όμως, εν ονόματι του νόμου, να αναλάβετε τας έδρας σας εις την αίθουσαν συνεδριάσεων δια να απαγγελθεί αμέσως η απόφασις».

Οι άλλοι δικαστές τρέχουν να συμμορφωθούν. Επίσης ο Μάσον σπεύδει να καθήσει στον εισαγγελικό του θώκο. **Αλλά ο Πολυζωΐδης μένει «βιδωμένος» στην καρέκλα του, ενώ ο Τερτσέτης κοιτάζει από το παράθυρο το πλήθος που συνωστίζεται στην πλατεία. Ο Σχινάς παίρνει μειλίχιο ύφος και λέει: «Ελάτε κ. Πρόεδρε να τελειώνουμε. Δεν θα μας βρουν εδώ τα μεσάνυχτα».** Ο Πολυζωΐδης κρατιέται πιο γερά στο κάθισμά του. Και τότε ο υπουργός, σύμφωνα με τις οδηγίες που είχε πάρει από το Μάουερ, με παθιασμένη αυταρχικότητα φωνάζει: **«Ε, και η υπομονή έχει τα όριά της. Κλητήρες πιάστε τους και φέρτε τους στις έδρες!».** Οι χωροφύλακες ορμούν, αρπάζουν τον Πρόεδρο του δικαστηρίου. Εκείνος αμύνεται, κρατιέται από το τραπέζι, από τις καρέκλες, από τις πόρτες φωνάζοντας **«σεβαστείτε την ατομική μου ελευθερία».** Οι χωροφύλακες, παρουσία του υπουργού, τον βλασφημούν, τον χτυπούν, τον σπρώχνουν, του σκίζουν τα ρούχα και δια της βίας τον φέρνουν στο κάθισμα της προεδρίας. Τον Τερτσέτη τον άρπαξαν τέσσερις χωροφύλακες και τον έφεραν στην έδρα. Ο Τερτσέτης φώναζε: **«Το σώμα μου μπορείτε να το κάνετε ό,τι θέλετε. Τον στοχασμό μου όμως και την συνείδησή μου δεν μπορείτε να την παραβιάσετε!».** Η σκηνή είναι ασύλληπτη, εφιαλτική.

Επειδή ο Πολυζωΐδης δεν εννοούσε να διαβάσει την απόφαση που δεν είχε υπογράψει, ο δικαστής Σούτσος, γαμπρός του υπουργού Σχινά, ανέλαβε να τον υποκαταστήσει στα προεδρικά του καθήκοντα. Διέταξε το γραμματέα να απαγγείλει την απόφαση. Ο πρόεδρος διαμαρτυρήθηκε, αλλά ο Σούτσος του φώναξε: **«Εν ονόματι του νόμου σας επιβάλλω σιωπήν».** Τότε ο Πολυζωΐδης τινάζεται όρθιος, αλλά οι χωροφύλακες τον αρπάζουν από τους ώμους και τον

καθίζουν δια της βίας στην έδρα του. Είναι η τελευταία αντίσταση του Πολυζωΐδη. Ο Τερτσέτης τον ρωτά κάποια στιγμή: «*Τι μας απομένει να κάμουμε, κ. Πρόεδρε;*». Και εκείνος που νιώθει πια το μάταιο της περαιτέρω αντίστασης, αποκρίνεται, με βουβή απόγνωση: «*Αρκετά όσα κάμαμε. Φθάνει...*».

Τότε ο υπουργός Σχινάς διατάζει να οδηγήσουν στην αίθουσα τους κατηγορούμενους. Έχει βραδιάσει πια όταν οι χωροφύλακες φέρνουν από τη φυλακή, τον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα. Το θέαμα που αντικρίζουν οι δυο στρατηγοί τους προΐδεάζει για τη φοβερή απόφαση που έχει παρθεί. Στην αίθουσα του δικαστηρίου υπήρχε πλήθος λογχοφόρων χωροφυλάκων. Τέσσερις δε από αυτούς στέκονταν πίσω από τα καθίσματα των δυο δικαστών που δεν υπέγραψαν την απόφαση, με τις λόγχες πάνω από τα κεφάλια τους με κατεύθυνση προς τους κροτάφους τους.

Η ετυμηγορία

Ο υπουργός διατάζει το γραμματέα να διαβάσει την απόφαση*. Ο Πολυζωΐδης γέρνει το κεφάλι και κλείνει τα μάτια, με τα χέρια του. Σ' αυτή τη στάση, οδύνης και ντροπής για όσα γίνονταν, θα μείνει ως το τέλος.

Όσο διαρκούσε η ανάγνωση της απόφασης, ο Κολοκοτρώνης διατηρεί την ψυχραιμία του παίζοντας απαλά τις χάντρες του κομπολογιού του. Δε δείχνει ιδιαίτερη συγκίνηση ούτε όταν ακούει την τρομερή φράση, «*Ο Δημήτριος Πλαπούτας και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καταδικάζονται εις θάνατον ως ένοχοι εσχάτης προδοσίας*». Έκανε μόνο το σταυρό του και είπε: «*Κύριε ελέησον! Μνήσθητί μου, Κύριε όταν έλθεις εν τη βασιλεία σου*». Ύστερα πήρε από την ταμπακιέρα του μια πρέζα ταμπάκο, τον ρούφηξε και πρόσφερε σε όσους τον είχαν περιτριγυρίσει. Στους δικηγόρους του είπε με σταθερή φωνή: «*Αντίκρυσά τόσες φορές το θάνατο και δεν τον φοβήθηκα. Ούτε τώρα τον φοβούμαι*». Σε έναν οπαδό του που του φώναξε συγκινημένος: «*Άδικα σε σκοτώνουν, στρατηγέ*», αποκρίθηκε με πικρή θυμοσοφία: «*Γι' αυτό λυπάσαι; Καλύτερα που με σκοτώνουν άδικα, παρά δίκαια*».

Ο Πλαπούτας είχε αντίθετα ταραχτεί και δάκρυα έπεφταν από τα μάτια του. Συλλογιζόταν την ορφάνια των παιδιών του, επτά κοριτσιών και ενός γιου ανήλικου. Ο Κολοκοτρώνης με συμπόνοια, τον κοίταξε και του είπε: «*Εγώ δε λυπάμαι για τον εαυτό μου, μα γι' αυτόν που έχει εφτά κόρες*». Καθώς ο Πλαπούτας βούρκωσε στα λόγια αυτά, ο Γέρος τον αποπήρε: «*Βρε συ, δε ντρέπεσαι; Εσύ δε φοβήθηκες τους Τούρκους και τώρα κλαις; Κουράγιο ξάδερφε!*

Τ' όνειρό μας ήταν να λευτερώσουμε την πατρίδα. Μη λυπάσαι το λοιπόν. Εμείς κάναμε το χρέος μας και αυτοί ας μας καταδικάσουν».

Δεν εκδηλώθηκε καμία εντυπωσιακή αντίδραση από το πλήθος και η θανατική καταδίκη έγινε δεκτή με ποικίλα αισθήματα, αλλά χωρίς την έκρηξη της λαϊκής οργής που θα περίμενε κανείς. Μόνο μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου έγιναν ορισμένες συγκινητικές σκηνές, ιδίως από οπαδούς του Γέρου όταν ακούστηκε η καταδικαστική απόφαση. Μέσα στην αναταραχή που σημειώθηκε όταν απαγγέλθηκε η φράση «καταδικάζονται εις θάνατον», δεν ακούστηκε ούτε από τους κατηγορούμενους, ούτε από το ακροατήριο το τελευταίο μέρος της απόφασης με το οποίο «οι καταδικασθέντες εκρίνοντο άξιοι της βασιλικής χάριτος» και ότι την χάρη «θέλει ζητήσει επισήμως το Δικαστήριο από την Αυτού Μεγαλειότητα».

Το φαινόμενο της μη έντονης αντίδρασης του λαού είναι αξιοπρόσεκτο και επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Η πιθανότερη είναι ότι ο λαός, με τα έκτακτα στρατιωτικά μέτρα που είχαν ληφθεί, ήταν τρομοκρατημένος. Οι χωροφύλακες δεν τους άφησαν καιρό για περισσότερες συνομιλίες. Τους έδεσαν τα χέρια και τους έβγαλαν από την αίθουσα του δικαστηρίου. Ο Κολοκοτρώνης, νομίζοντας ότι θα τους οδηγούσαν κατευθείαν στη γκιλοτίνα, σήκωσε τα δεμένα χέρια του και σέρνοντάς τα στο λαιμό του, τους ρώτησε: «πού;». Δηλαδή, που θα τους καρατόμιζαν. Δεν τους έδωσαν απάντηση. Έξω από το δικαστήριο περίμενε μια ίλη βαυαρικού ιππικού που τους συνόδευσε μέχρι το Ιτς Καλέ. Ο Γέρος πάλι ρώτησε: «Γιατί μας πάτε στο κάτεργο; Δε θα μας πάρουν τα κεφάλια μας;». Ούτε τώρα του έδωσαν απάντηση. Στο Ιτς Καλέ τους έκλεισαν στο ίδιο κελί. Στο δεσμοφύλακά τους έδωσαν οι θανατοποινίτες στρατηγοί τις τελευταίες παραγγελίες προς τις οικογένειές τους. Ο Κολοκοτρώνης του παρέδωσε το δαχτυλίδι του. «Δώστο στο μικρό μου γιο τον Κολίνο και πες του να με θυμάται. Του παραγγέλνω, καθώς και σ' όλους τους δικούς και φίλους, να μην κάνουν το παραμικρό κίνημα και ταραξουν την ησυχία».

Λέγεται ότι εξομολογήθηκαν. Έπειτα δείπνησαν πρόχειρα και κατακλίθηκαν. Ο Πλαπούτας απόμεινε άγρυπνος. Ο Κολοκοτρώνης όμως φαίνεται ότι δεν άργησε να αποκοιμηθεί.

Ο απόηχος της απόφασης και οι περαιτέρω παρασκηνιακές διαβουλεύσεις

Κάτω στην πολιτεία ακούγονταν οι απαρηγόρητοι οδυρμοί από τις οικογένειες, από τους συγγενείς, από τους φίλους και σχεδόν από όλους τους Έλληνες. Και ενώ

στα σπίτια των μελλοθάνατων, έκοβαν τα σάβανα, αλλού γίνονταν συνδιασκέψεις. Οι κρισιμότερες συνδιασκέψεις έγιναν στο σπίτι του Μάουερ, μεταξύ αυτού, του Άμπελ, του Σχινά, ίσως και του Κωλέττη. Σ' αυτές αποφασίστηκε να απορριφθεί η αίτηση χάριτος, να εκτελεστούν οι δυο στρατηγοί, επίσης να παυτούν αμέσως οι Πολυζωίδης και Τερτσέτης οι οποίοι κατόπιν θα διώκονταν ποινικά. Φαίνεται ότι αποφασίστηκε η δημιουργία κυβερνητικής κρίσης, με σκοπό να απομακρυνθεί ο «πρωθυπουργός» Μαυροκορδάτος. Αλλά και ο τελευταίος αυτός ετοίμαζε την αντεπίθεσή του, την οποία είχε προφανώς καταστρώσει με τον Άρμανσπεργκ.

Την άλλη μέρα το πρωί συνήλθε εκτάκτως το υπουργικό συμβούλιο. Ο Μαυροκορδάτος έλαβε πρώτος το λόγο και κατέκρινε τη στάση του υπουργού Σχινά στο δικαστήριο. Ο Σχινάς αντίκρουσε το Μαυροκορδάτο λέγοντας ότι έπραξε το καθήκον του. Μετά από συζητήσεις ο Μαυροκορδάτος πρότεινε για το καλό του έθνους και της βασιλείας, να δοθεί πλήρης χάρη στους καταδικασθέντες και να απολυθούν από τις φυλακές και όλοι οι άλλοι κρατούμενοι.

Όταν πήρε το λόγο ο Κωλέττης είπε ότι δε συμφωνεί και θα πρέπει να διαταχθεί αφενός η εντός 24 ωρών παρατόμηση των προδοτών και αφετέρου η ταχεία εισαγωγή σε δίκη των υπολοίπων κατηγορουμένων. Την ίδια ώρα στην Αντιβασιλεία γινόταν άλλη σύσκεψη, κατά την οποία ο Άρμανσπεργκ προσπαθούσε να μεταπείσει τα λοιπά μέλη (Μάουερ, Άμπελ και Έιντεκ), αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

Την επομένη, σε νέα σύσκεψη της Αντιβασιλείας ο Άρμανσπεργκ έδωσε πλήρη μάχη. Τόνισε απερίφραστα ότι προέβλεπε τρομερές εξελίξεις, ότι θα κινδύνευε να εκδιωχθεί ολόκληρη η Αντιβασιλεία, χωρίς να αποκλείεται διόλου και η άμεση εκθρόνιση του Όθωνα. Τους κατέστησε προσωπικά υπεύθυνους, για όσα ασφαλώς θα επακολουθούσαν και δε δίστασε να τους τονίσει ότι ο ίδιος ήταν αθώος και του αίματος που θα χυνόταν και της καταστροφής που επακολουθούσε. Οι τρεις αντιβασιλείς καταλήφθηκαν από φόβο, αλλά συνέχιζαν να επιμένουν. Τότε ο Άρμανσπεργκ είπε στους Μάουερ και Χέιντεκ ότι ο Όθωνας επιθυμούσε να τους δει ιδιαιτέρως.

Ο Όθωνας παρακάλεσε τους δυο αντιβασιλείς να μην εκτελεστούν οι δυο στρατηγοί. Λέγεται ότι τους είπε: «Σας το ζητώ ως προσωπική χάρη». Λέγεται ακόμη ότι ο ανήλικος εστεμμένος για να τους συγκινήσει δε δίστασε να κλάψει μπροστά τους. Και τότε οι δυο αντιβασιλείς κάμφθηκαν, αλλά ζήτησαν ανταλλάγματα: να παυτεί ο Μαυροκορδάτος και να παραπεμφθούν σε δίκη οι Πολυζωίδης και Τερτσέτης. Ο Άρμανσπεργκ δέχτηκε και τους δυο αυτούς

εκβιαστικούς όρους. Τελικά λήφθηκε ομόφωνη απόφαση να μετριαστεί η θανατική ποινή των στρατηγών σε εισαετή δεσμά. Η απόφαση υπογράφηκε αμέσως και ο υπασπιστής του Όθωνα στάλθηκε στο Ιτς Καλέ να αναγγείλει τη χαρμόσυνη είδηση στον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα. Καθώς ήταν μεσάνυχτα, οι δυο στρατηγοί κοιμόνταν. Όταν άκουσαν το βαρύ κλειδί στην πόρτα του κελιού τους πετάχτηκαν επάνω νομίζοντας ότι θα τους πάρουν για τη γκιλοτίνα. Ο υπασπιστής τους ανάγγειλε ότι ο Όθωνας είχε μετριάσει την ποινή τους σε είκοσι ετών δεσμά. Ο Κολοκοτρώνης τότε είπε: «*Θα γελάσω τον βασιλιά. Δε θα ζήσω τόσους χρόνους*».

Οι συνθήκες διαβίωσης των δυο στρατηγών στους έντεκα μήνες που έμειναν φυλακισμένοι στο Ιτς Καλέ, αλλά και τους άλλους έντεκα μήνες που έμειναν φυλακισμένοι στο Παλαμίδι, θα ταίριαζαν μόνο σε κακούργους. Εκεί μάλιστα ο Κολοκοτρώνης αρρώστησε βαριά και χωρίς καμία περίθαλψη κινδύνεψε να πεθάνει. Όταν ο Όθωνας ενηλικιώθηκε, ένα από τα πρώτα διατάγματα που υπέγραψε, ήταν η πλήρης απονομή χάριτος, η οποία έγινε δεκτή με αισθήματα χαράς από το πλήθος.

Η δίκη των Πολυζώιδη και Τσερτσέτη

Ο υπουργός Σχινάς και ο Μάσον δεν είχαν καμία διάθεση να διδαχτούν από το ιστορικό αυτό προηγούμενο και παρέπεμψαν σε δίκη τους έντιμους δικαστές Πολυζώιδη και τον Τερτσέτη, επειδή είχαν αρνηθεί να υπογράψουν τη θανατική καταδίκη των δυο στρατηγών. Έφτασαν μάλιστα στο σημείο να συκοφαντήσουν τους δυο δικαστές ότι είχαν εξαγοραστεί: «*από τον χρυσόν της κολοκοτρωνικής φάρας*».

Η νέα δίκη έγινε στο ίδιο τζαμί του Ναυπλίου, «ενώπιον του Εγκληματικού Δικαστηρίου», στις 27 Σεπτεμβρίου 1834. Επίτροπος πάλι ο Μάσον. Αυτή τη φορά όμως είχε να αντιμετωπίσει δυο κατηγορούμενους οι οποίοι ήταν κάτοχοι και της δικαστικής επιστήμης και της τέχνης του λόγου. Οι απολογίες τους αποτέλεσαν δεινό κατηγορητήριο κατά του Μάσον και κάποια στιγμή ο Τερτσέτης του φώναξε από το εδωλιό του: «*Ποιος είσαι εσύ, Επίτροπε ποιος είσαι εσύ που με το πρόσχημα της παιδείας έλαβες από την βασιλεία επάγγελμα τόσον επικίνδυνον δια την τιμήν και την ζωήν των υπηκόων; Ποιος είσαι εσύ που παίζεις με ημάς εις την γην της γεννήσεως μας*»; Και στον ίδιο μαχητικό τόνο ο δικαζόμενος δικαστής διακήρυξε ότι δεν είχαν υπογράψει τη θανατική καταδίκη Κολοκοτρώνη και Πλαπούτα, διότι εκτός από το νόμο τους εμπόδιζε και ένα άλλο αίτιο κατά πολύ ανώτερο: «*Ο Εθνισμός μας!... Ο Εθνισμός μας, ω Επίτροπε, είναι θεμελιωμένος εις*

τα αίματα οκτακοσίων χιλιάδων Ελλήνων φονευθέντων εις τον αγώνα. Και δεν ήταν θέλημα Θεού ημείς, εις την 26 Μαΐου, να φθάσομεν εις τόσην αναισθησίαν, ώστε να εξαλείψει την λατρείαν του εθνισμού από τα σπλάχνα μας η επωμίδα του Υπουργού. Το έργον εκείνης της ημέρας ήταν το νομιμότατον σχόλιον της επανάστασεως και η ωραιότατη ημέρα της βασιλείας. Τι ήταν η επανάστασις μας; Ήταν άλλο παρά μια ορμή προς τον πολιτισμό, πόθος να χαρούμεν τους καρπούς του; Και τι άλλο ήταν η υπογραφή μας;»...

Από το εδώλιό του ο Τερτσέτης με την απολογία του έδωσε υψηλό δίδαγμα προς εκείνους που καυχιόνταν ότι είχαν έλθει να μας φέρουν τον ανώτερο πολιτισμό τους και αντ' αυτού μας έδιναν αναίσχυντα μαθήματα βιασμού της δικαιοσύνης. Η μαχητική αυτή απόλογία ή μάλλον το αντικατηγόρω του Τερτσέτη, καθώς και του Πολυζωΐδη, επηρέασε αποφασιστικά το δικαστήριο που στάθηκε κι αυτό στο ύψος της αποστολής του και αθώωσε πανηγυρικά τους δυο κατηγορούμενους.

Πρόεδρος ήταν ο Σωμάκης και μέλη οι Βάλβης, Κανούσης, Λεονταρίδης και Κριεζής. Αξίζει να μνημονεύονται τα ονόματά τους.

Το ακροατήριο ζητοκραύγασε την απόφασή τους. Έπειτα ακολούθησαν σκηνές λαϊκού ενθουσιασμού με δάκρυα χαράς και πανηγυρικά επιφωνήματα. Σήκωσαν στους ώμους τον Πολυζωΐδη και τον Τερτσέτη και περιέφεραν στη μεγάλη πλατεία του Ναυπλίου. Τους αποκαλούσαν: «νέους Αριστείδες» και η λαϊκή κρίση τους ύψωσε, «κοινή βοή», στη θέση των εθνικών ειδώλων.

*** Η απόφαση του δικαστηρίου**

Αριθμ. 449

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το εν Ναυπλίω Δικαστήριον

Συγκεκριμένον παρά του Προέδρου Α. Πολυζωΐδου και των δικαστών Γ. Τερτσέτου, Δ. Κ. Σούτσου, Α. Βούλγαρη και Φ. Φραγκούλη.

Συνελθόν ίνα δικάσει την κατά του Δ. Πλαπούτα και Θ. Κολοκοτρώνη κατηγορίαν του Επιτρόπου της Επικρατείας, ως οργανισάντων και διευθυνάντων εκ συμπολής κατά τον Μάϊον, Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον και αρχάς Σεπτεμβρίου του παρελθόντος έτους συνωμοσίας επί σκοπώ του να ταράξουν την κοινήν ησυχίαν, και καταφέρουν τους υπηκόους της Α.Μ. εις την ληστείαν και τον εμφύλιον πόλεμον, και καταργήσουν το καθεστώς πολίτευμα, και υπογραψάντων εις

Τριπολιτσάν περί τα τέλη Ιουλίου του αυτού έτους αναφοράν προς ξένην δύναμιν και παρακινησάντων και άλλους υπηκόους της Α.Μ. να υπογράψουν επί σκοπώ καταργήσεως της Υψηλής Αντιβασιλείας, ήγουν του καθεστώτος πολιτεύματος, δηλαδή ως πραξάντων τα εγκλήματα τα ενδιαλαμβανόμενα εις το άρθρον 2 της παρ. Α και Γ του Εγκληματικού Απανθίσματος, νομοθετηθέντος παρά της εν Άστρει Συνελεύσεως και εισέτι ισχύοντος, καθώς και εις το άρθρον 2 του από 9/21 Φεβρουαρίου 1833 Βασιλικού Διατάγματος.

Λαβόν υπ' όψιν άπαντα της δικογραφίας τα έγγραφα εξετάσαν τους εγκαλουμένους και τους μάρτυρας της κατηγορίας και της υπερασπίσεως. Ακούσαν τας παρατηρήσεις του Επιτρόπου της Επικρατείας και των συνηγόρων των εγκαλουμένων.

Παρατηρεί:

Ότι εκ της μαρτυρίας του Χρήστου Νικολάου εξάγεται ότι Δ. Πλαπούτας και ο Θ. Κολοκοτρώνης είχαν σχέσεις με τον αρχιληστήν Γ. Κοντοβουνήσιον και τον παρεκίνουν να εξακολουθεί την ενέργειαν της ληστείας.

Ότι ο ίδιος μάρτυς ομολογεί ότι ανέγνωσε μιαν επιστολήν του Θ. Κολοκοτρώνη, δια της οποίας τον εσυμβούλευε να εξακολουθεί την ενέργειαν της ληστείας και όταν ακούσει εν κίνημα του Κολοκοτρώνη τότε να συνακουσθεί και με τους άλλους και να τον ακολουθήσουν.

Ότι το ύφος αυτού του γράμματος είναι κατά πάντα σύμφωνον με τα λοιπά προς τον Κοντοβουνήσιον διευθυνθέντα άλλοτε και τα οποία επαρουσιάσθησαν εις το Δικαστήριον παρά του Επιτρόπου της Επικρατείας.

Ότι ο Κολοκοτρώνης λέγει, ότι κατέτρεχε τον Κοντοβουνήσιον ως ληστήν, ενώ αποδεικνύεται εξ εναντίας, εξ αυτών των ιδίων γραμμάτων, ότι είχε μετ' αυτού σχέσιν στενής φιλίας, επειδή τον ονομάζει δι' αυτών «παιδί μου Γιώργη».

Ότι και ο Πλαπούτας ομολογεί, ότι εδέχθη από τον Κοντοβουνήσιον δωρεάν μιαν καλήν φοράδαν και ότι ψευδώς είπε εις την Κυβέρνησιν, ότι την αγόρασεν εκ τούτων εξάγεται, ότι ηθέλησε να κρύψη την μετά του Κοντοβουνήσιου σχέσιν του.

Ότι ο Πλαπούτας εις μεν την ενώπιον του Επιτρόπου της Επικρατείας δοθείσαν ομολογίαν του εξέθεσεν, ότι ο Κοντοβουνήσιος τον παρεκάλεσε να μεσιτεύσει δι' αυτόν εις την Κυβέρνησιν, εις δε την ενώπιον του Βήματος, ότι αυτός ο ίδιος τον παρεκίνει να παρουσιασθεί εις την Κυβέρνησιν σαφεστάτη αντίφασις.

Ότι οι μάρτυρες Α. Διαμαντόπουλος, Παπά Αδάμης, Ιω. Δρίβαλης, Διονύσιος Τσαρούχας, Ανδρέας Παπαδήμου, μάρτυρες της υπερασπίσεως δια να αποδείξουν, ότι ο Χ. Νικολάου κατά τας εποχάς καθ' ας λέγει ότι είδε τον Πλαπούτα και τον Κολοκοτρώνην, και ομίλησε μετ' αυτών, ευρίσκετο εις Άλβαιναν, είπαν άπαντες με ασυμφωνίαν περί της εποχής της ελεύσεως του Χ. Νικολάου εις το χωρίον Άλβαινα.

Ότι οι ρηθέντες ομολόγησαν ότι είναι γεωργοί, και επομένως κατεγίνοντο εις καλ-λιέργειαν των αγρών των, το οποίον φανερώνει το φυσικώς αδύνατον της αποδείξεως της απουσίας του μάρτυρος του Χ. Νικολάου.

Ότι το άλλοθι δεν ημπορεί να αποδειχθεί παρά δι' αντιπαραθέσεως όχι αορίστως αλλ' ειδικώς και ωρισμένως.

Ότι από την ένορκον μαρτυρίαν του Νομάρχου Μεσσηνίας Δ. Χρηστίδου εξάγεται ότι ο μάρτυς της υπερασπίσεως, ο προταθείς δια την απόδειξιν του άλλοθι, ο Αναγνώστης Διαμαντόπουλος Τσαμαλούκας, Δημογέρων της Άλβαινας, παρευρίσκετο δια μερικής ημέρας εις την Νομαρχίαν κατά τα μέσα του Ιουλίου αποδεικνύει δε τούτο την εκ του χωρίου Άλβαινα απουσίαν του, ενώ εις την εξομολόγησίν του φαίνεται ότι κατ' εκείνην την εποχήν ευρίσκετο εις Άλβαιναν.

Ότι οι αυτοί μάρτυρες του άλλοθι ομολογούν ότι ο Κοντοβουνήσιος δεν ήτο εις Άλβαιναν ει μη την 15ην Μαΐου ενώ εκ της ομολογίας του ιερομονάχου Ζώτου διδασκάλου, ενώπιον του Νομάρχου Μεσσηνίας δοθείσης, ο Κοντοβουνήσιος ευρίσκετο εις Άλβαιναν κατά την ενδεκάτην Ιουλίου (περιστατικόν το οποίον αποδεικνύεται εκ της μαρτυρίας του Σαμπρή).

Ότι ο Διονύσιος Τσαρούχας μάρτυς ωσαύτως του άλλοθι, ωμολόγησεν ότι ο Χρήστος Νικολάου, αναχωρών από Άλβαιναν, υπήγεν προς αντάμωσιν του Κοντοβουνήσιου.

Ότι όλα αυτά τα περιστατικά αποδεικνύουν τας αντιφάσεις και το απίθανον του άλλοθι.

Ότι εκ της ομολογίας του Αθανασίου Αναγνωστοπούλου εξάγεται ότι ο Κοντοβουνήσιος τον είχε γνωστοποιήσει ότι ο Δ. Πλαπούτας τον είχε συμβουλευσει να μη παρουσιασθεί και να κρυφθεί, διότι τα πράγματα έμελλαν να λάβουν μεταβολήν εντός είκοσιν ημερών.

Ότι ο Κοντοβουνήσιος είχε φανερώσει εις τον μάρτυρα τούτον, ότι η Κυβέρνησις τον εξήτει δια να φανερώσει, ότι είχαν έλθει εις Ναύπλιον προς αντάμωσιν του Κολοκοτρώνη (το περιστατικόν δε τούτο βεβαιούται από τον άλλο μάρτυρα Χ. Νικολάου).

Ότι η προσπαθείσα εξαίρεσις παρά των εγκαλουμένων δια να αποδείξουν δια των μαρτύρων Ιωάννου Φωτόπουλου, Αποστόλου Χατζή και Παναγιώτου Μοθωνιού, ότι ο μάρτυς Αθανάσιος Αναγνωστόπουλος είχε φανερώσει ότι απεποιείτο την ενώπιον του Επιτρόπου της Επικρατείας δοθείσαν ομολογίαν ως μη ιδικήν του, ούτε απεδείχθη ουδ' είναι παραδεκτή, διότι ο ίδιος μάρτυς Αναγνωστόπουλος φανερώνει ότι απειλήθη παρά του ιδίου Μοθωνιού και διότι αυτός, παρουσιασθείς ενώπιον του Δικαστηρίου, ομολόγησεν ενόρκως όσα και ενώπιον του Επιτρόπου της Επικρατείας και επεβεβαίωσεν επομένως την πρώτην του εξέτασιν.

Ότι δια των μαρτύρων Αναγνώστου Μαυροειδή, Κωνστ. Κατσαμπάνη, Γεωργάκη Λυμπερόπουλου, Παπακωνστατή, Τάση Γιαννακόπουλου εξάγεται ότι Καπογιάννης ενήργει την ληστείαν, και ότι υπεστηρίζετο από άλλους αρχηγούς, και ιδίως από τον Πλαπούταν και Κολοκοτρώνη, και ότι αυτός είχε ομολογήσει εις τον Γεωργάκη Λυμπερόπουλον, ότι έλαβε συνέντευξιν μετά του Γρηγοριάδου και ότι τον παρεκίνησε να εξακολουθήσει την ενέργειαν της ληστείας.

Ότι ο άλλος αρχιληστής Μπαλκανάς διεκοίνωσεν, ότι έχει προστάτην τον Κολοκοτρώνη, ως ομολόγησαν οι σύντροφοι του Μπαλκανά.

Ότι οι σύντροφοι του Μπαλκανά είναι εκ του χωρίου Σκληρού και οι πρόκριτοι του χωρίου, Αντώνιος και Γεωργάκης Μποσνάκης, κηρυγμένοι οπαδοί του Κολοκοτρώνη, προταθέντες υπό των εγκαλουμένων ως μάρτυρες, είναι ύποπτοι συνεννοήσεως μετά του Μπαλκανά, ως εξάγεται από την ενώπιον του Βήματος ομολογίαν των και από την μαρτυρίαν του μοιράρχου Μ. Δεληγεωργόπουλου.

Ότι ο Μπαλκανάς, καθ' ην εποχήν ενήργει την ληστείαν εσύχναζεν εις το χωρίον Σκληρού.

Ότι εκ του γράμματος του Γρηγοριάδου, ευρεθέντος μετά των εγγράφων του Θ. Κολοκοτρώνη, συνάγεται ότι τα στασιαστικά κινήματα εγίνοντο εκ συμφώνου μετά του Κολοκοτρώνη.

Ότι οι τρεις ειρημένοι αρχιλησταί, διεσκορπισμένοι εις διάφορα μέρη του Βασιλείου, εκήρυττον τα αυτά πράγματα περί του Κολοκοτρώνη και Πλαπούτα.

Ότι οι μάρτυρες, Δ. Πανούτσος και Αναγνώστης Καρακατσάνης ομολογούν ότι ο Σταμάτης Μίτσας, εξ Ερμιόνης, εκήρυττεν ότι μια επανάστασις έμελλε να εκραγεί και ότι είχε λάβει γράμμα παρά του Κολοκοτρώνη ότι το περιστατικό τούτο επιβεβαιούται αφ' όσα ο ίδιος Σταμάτης Μίτσας είπεν ενώπιον του Επάρχου Ερμιονίδος, εκ των

οποίων εξάγεται ότι απείλει την Κυβέρνησιν.

Ότι η προς απόδειξιν της υπαρχούσης μεταξύ του Σταμάτη Μίτσα και των ειρημένων δύο μαρτύρων, Πανούτσου και Καρακατσάνη έχθρας εξαίρεσις, προταθείσα υπό των εγκαλουμένων, δεν είναι τοιαύτη, οποίαν ο νόμος απαιτεί, διότι δεν εξάγεται θανάσιμος έχθρα και δεν φαίνεται, ότι μεταξύ τούτων υπήρχε διαφορά δοξασιών και κομμάτων, διαφωνία αι οποίαι εξαλείφθησαν μετά την άφιξιν της Α.Μ. εις την Ελλάδα, τα οποία ήσαν το αποτέλεσμα των περιστάσεων και των ταραχών του χρόνου εκείνου, καθότι όλοι οι Έλληνες, εις διάφορους εποχάς, και δια διάφορους αιτίας ευρέθησαν διηρημένοι.

Ότι ο αυτός μάρτυς της υπερασπίσεως Α. Χ. Σταύρου, προταθείς δια ν' αποδείξει την υπάρχουσαν μεταξύ Μίτσα και Καρακατσάνη έχθραν, ομολογεί απεναντίας ότι μεταξύ τούτων υπήρχε φιλική σχέσις.

Ότι ο Γεώργιος Καραμπελής, Νικόλαος Γεωργακόπουλος, Κ. Τσουνής, Νικόλαος Δημητρακόπουλος, Τάσης Δημητρακόπουλος, ομολογούν ότι ο Παναγιώτης Μπούρας επιστρέψας από την πανήγυριν της Αγίας Μονής, καθ' ον χρόνον ο Κολοκοτρώνης ευρίσκετο εκεί, τους παρεκίνει να μη πληρώσουν το δέκατον διότι μετ' ολίγον έμελλε να εκραγεί εμφύλιος πόλεμος, ως τον είχε βεβαιώσει ο Κολοκοτρώνης.

Ότι ο Παναγιώτης Αρμυριώτης ομολογεί ότι τον Μάϊον μήνα ο Κολοκοτρώνης τον είχε ειπέι, ότι αν οι Έλληνες ήσαν σύμφωνοι δεν ήθελον έχει τους Παβαρούς και ότι έπρεπε να διακοινώσει εις τους συγχωρίους του, όσα διέτρεχεν εις Ναύπλιον και έπρεπε να ληφθούν μέτρα.

Ότι ο μάρτυς Ιωάννης Νικήτας Φλέσας ομολογεί ότι ήκουσεν από τον Διονύσιον Διδάσκαλον «ότι τα πάντα ήσαν έτοιμα και απορούσε πως δεν εκινήθησαν».

Ότι ο Δανιήλ Ιερομόναχος ομολογεί, ότι ήκουσεν από τον Κουλοχέρην, ότι ο Σκλαβοχωρίτης ήταν απεσταλμένος «δια να σηκώσουν επανάστασιν».

Ότι ο μάρτυς Ιωάννης Νικήτα Φλέσας ομολογεί, ότι είδε τον Σκλαβοχωρίτην οπλισμένον με δύο άλλους προπορευόμενους προς ζήτησιν του Κουλοχέρη.

Ότι ο μάρτυς υπερασπίσεως Γαλάτιος Ιερομόναχος της Αγίας Μονής ομολογεί, ότι ο Κουλοχέρης υπήγεν εκεί, καθ' όσον καιρόν ο Κολοκοτρώνης παρευρίσκετο.

Ότι ο μάρτυς Νικήτας Φλέσας ομολογεί, ότι ο ειρημένος Κουλοχέρης του είχε ειπέι ότι όλοι οι στρατιωτικοί ήσαν σύμφωνοι και τον παρεκίνει να μεταβή εις Τριπολιτσάν, όπου ο Κολοκοτρώνης έκαμνε συνελεύσεις.

Ότι ο μάρτυς Αναγνώστης Μαυροειδής, εκ Σουλιμά, ομολογεί, ότι ο Παπατζώρης εκοινοποιεί εις το χωρίον, ότι είχε γράμματα του Κολοκοτρώνη και ενήργει κατά τας διαταγάς του.

Ότι ο αρχιληστής Αθανάσιος Καπογιάννης εφάνέρωσεν εις τον Γεωργάκην Λυμπερόπουλον, μάρτυρα της κατηγορίας, ότι είχε λάβει μιαν επιστολή και ότι ο Γρηγοριάδης τον παρεκίνει να σταθεί εις τα όπλα έως εις τον Μάϊον, υποσχόμενος εις αυτόν βαθμόν.

Ότι ο Γρηγοριάδης είχε ανταπόκρισιν μετά του Ιωάννου Θ. Κολοκοτρώνη, ως αποδεικνύεται δια της επιστολής, ήτις μεταξύ των εγγράφων του Θ. Κολοκοτρώνη.

Ότι εκ της επιστολής ταύτης συνάγεται, ότι ο Γρηγοριάδης δεν εμπιστεύετο το ταχυδρομικόν μέσον, και ότι αναγγέλει εις αυτόν την δυσαρέσκειαν του λαού και ότι είναι αναπόφευκτον τι δυσάρεστον απευκταίον, ότι ο λαός της Επαρχίας απελπίζεται και επιμένει, ότι το ίδιον κάμνουν και οι Παπατζωραίοι και ότι κρίνει αναγκαίον να τους γράψει και να τους εμπυχώσει και ότι να γράψει και προς αυτόν δια να τον δώσει οδηγίας.

Ότι εκ της επιστολής του Γ. Βάγια εξάγεται ότι οι στρατιωτικοί αρχηγοί ήσαν συνεννοημένοι ότι οι στρατιωτικοί ήσαν δυσαρεστημένοι και σφικτά συνδεδεμένοι, ότι το πράγμα ήτο γενικόν και δεν έμεινεν «ει μη να φυσήσει η σάλπιξ», ότι ο Κωνσταντίνος Δημητρακόπουλος Αλωνιστιώτης, οικείος του Κολοκοτρώνη, είχε ειπέ προς τον Βάγιαν, ότι όλοι οι Πελοποννήσιοι ήσαν σύμφωνοι.

Ότι ο ειρημένος Κωνσταντίνος Δημητρακόπουλος, κατά την ομολογίαν του Κωνσταντίνου Συνανιώτου, τον είχαν εκμυστηρευθεί ότι ήτον απεσταλμένος από τον Κολοκοτρώνη και Πλαπούταν να συνεννοηθεί με τους Αρχηγούς της Ρούμελης.

Ότι εκ των επιστολών του Θ. Αλεξανδρόπουλου προς τον Ιωάννην Καρμπούνην συνάγεται ότι εις την Τρίπολιν την στιγμήν της αναχωρήσεως του Αλωνιστιώτη είχε εννοήσει ότι ο σκοπός του να αγοράση ζώα ήτο πρόφασις του ταξειδίου του Αλωνιστιώτη Δημητρακόπουλου.

Ότι εξάγεται εκ της ομολογίας του Γ. Βάγια ότι, μολονότι ο ειρημένος Δημητρακόπουλος έλεγεν ότι σκοπός της μεταβάσεως του εις την πανήγυριν της Λεβαδείας ήτο δι' αγοράν ζώων, δεν είχε μ' όλα ταύτα αγοράσει και δεν απεφάσιζε να κάμει την αγοράν ειμή δια να καλύψει την αληθή αιτίαν της μεταβάσεώς του εκεί, διότι εντρέπετο να επιστρέψει χωρίς να αγοράσει τι.

Ότι το συμφωνητικόν έγγραφον, παρουσιασθέν εις το Δικαστήριον όχι μόνον δε αποδεικνύει ότι ο ειρημένος Δημητρακόπουλος είχε μέρος εις την γενομένην παρά των λεγομένων συντρόφων του αγοράν ζώων εις Ζητούνη μετά την πανήγυριν της Λε-βαδείας, αλλ' ως υπογεγραμμένον παρ' άλλοι και εις απουσίαν του δι' άλλας αταξίας δεν είχε καμμίαν νομιμότητα.

Ότι ο μάρτυς Αντώνιος Μουζάνης ομολογεί ότι ο Γεώργιος Περρωτόπουλος τον είχε ειπέ να μη μεταβεί εις Ναύπλιον, διότι εις δεκαπέντε ημέρας θ' ανοίξωμεν τουφέκι απ' όλα τα μέρη δια να διώξωμεν την Αντιβασιλείαν και τους Βαυαρούς ότι είχε γράμματα από τον Κολοκοτρώνη.

Ότι εκ της ενόρκου μαρτυρίας του Νομάρχου Χρηστίδου εξάγεται, ότι εις τον Νόμον του, όπου οι οπαδοί του Κολοκοτρώνη είχαν επιρροήν, υπήρχε στασιαστικόν και φατρια-στικόν πνεύμα, το οποίον σκοπόν είχε να διαταράξει την ησυχίαν.

Ότι εκ της ομολογίας του κ. Βρέδ εξάγεται, ότι αυτός ο ίδιος είχε συμβουλευσει όσους έβλεπε πολύ δυσηρεστημένους και ετοιμούς να παρασυρθούν εις άφρονα κινήματα ότι έπρεπε να μην κάμουν κανένα κίνημα, και ότι ομιλών περι δυσηρεστημένων εννοούσε το κόμμα του Κολοκοτρώνη.

Ότι ο μάρτυς Ιωάννης Καρμπούνης ομολογεί, ότι ήκουσεν εις την μετάβασίν του εις Ανδρίτσαιναν, ότι εις Τρίπολιν εγένοντο συνελεύσεις και εμπόδιζαν τους στρατιώτας να καταγράφουν εις την Χωροφυλακήν.

Ότι ο μάρτυς Θ. Αλεξανδρόπουλος ομολογεί, ότι κρυφθείς εν εσπέρας εις εν ερείπιον πηγής, παρακείμενον εις εν λουτρόν άντικρυ της οικίας του Ν. Μπούκουρα, όπου ο Ρώμας, Θ. Κολοκοτρώνης και Δ. Πλαπούτας και πολλοί άλλοι έκαμαν συνελεύσεις είχε ιδεί εξερχομένους διαφόρους τους οποίους ακολουθήσας κατά πόδας ίδε να διευθύνθουν προς τους δρόμους τους φέροντας εις Μυστράν, Αρκαδίαν και Καλάβρυτα.

Ότι ο μάρτυς Κανέλλος Σπηλιόπουλος ομολογεί, ότι εις την οικίαν του Μπούκουρα, όπου παρευρίσκετο ο Πλαπούτας και Κολοκοτρώνης, ούτοι τον παρεκίνησαν να υπογράψη μιαν αναφοράν προς ξένην δύναμιν εναντίον της Αντιβασιλείας και κατά των Βαυαρών δια να εξωσθούν από την Ελλάδα.

Ότι ο μάρτυς Παναγιώτης Οικονομόπουλος ομολογεί τα αυτά.

Ότι ο μάρτυς Κώστας Γαρδελίνος ομολογεί ότι ο Χοϊδάς τον παρεκίνει να υπογράψει την αυτήν αναφοράν την οποίαν ο ίδιος επαρουσίασεν.

Ότι ο Χοϊδάς αναφέρεται εις το γράμμα του Θ. Αλεξανδρόπουλου ως η αστυνομία των νυκτερινών συνεδριάσεων του Κολοκοτρώνη.

Ότι ο μάρτυς Νικόλαος Σπηλιωτόπουλος, Δημήτριος Μιχαλόπουλος και Χρήστος Στασινόπουλος ομολογούν ότι ο Ιωάννης Θεοφιλόπουλος, παλαιός αξιωματικός του Κολοκοτρώνη, τους παρεκίνει να υπογράψουν μίαν τοιαύτην αναφοράν και ίδαν τας υπιγραφάς των εγκαλουμένων.

Ότι ο μάρτυς Μιχελής Οικονομόπουλος ομολογεί, ότι ο Ανάστος Γιαννάκης Στασινόπουλος τον παρεκίνησε να υπογράψει την αναφοράν.

Ότι ο μάρτυς Νικόλαος Κόγκος, ευρεθείς μίαν νύκτα υποκάτω της οικίας του Καπετάν Σαράντου εις Βαλτέτσι, ήκουσεν αυτόν λέγοντα προς άλλον παρευρισκόμενον εις την οικίαν του, ότι ο Κολοκοτρώνης τον είχε στείλει μίαν αναφοράν δια να την υπογράψει και ότι αυτή έμελλε να αποσταλεί προς την αυτήν άνω ειρημένην Δύναμιν.

Ότι ο μάρτυς Σωτήριος Θεοχαρόπουλος ομολογεί, ότι ο Πλαπούτας εις την οικίαν του είχε ειπέ εις παρουσίαν του, ότι αν οι Έλληνες ήθελαν ημπορούσαν να αναγορεύσουν αμέσως την Α.Μ. και να το κάμουν μόνοι τους όταν ήσαν σύμφωνοι.

Ότι ο μάρτυς Βενιζέλος Ρούφος, ομολογεί, ότι ο Πλαπούτας είχε ειπέ εις παρουσίαν του, ότι έπρεπε να λησμονήσουν τα παλαιά πάθη, να ενωθούν όλοι, οι πολιτικοί και στρατιωτικοί και να ζητήσουν την αναγόρευσιν του Βασιλέως.

Ότι ο μάρτυς Νικήτας Φλέσας ομολογεί, ότι ο Αριστομένης Κουβαράς ως πολλοί τον ανήγγειλαν, περιήρχετο εις Μεσσηνίαν δια να υπογράψη μίαν αναφοράν εναντίον της Αντιβασιλείας.

Ότι ο μάρτυς της υπερασπίσεως Μ. Δεληγεωργόπουλος, Μοίραρχος της Χωροφυλακής, ομολογεί ότι εις την Τρίπολιν διατριβήν του ήκουσε να ομιλούν διάφοροι περί τοιαύτης αναφοράς, ότι ο μάρτυς της υπερασπίσεως Αναγνώστης Μοναρχίδης, Σύμβουλος της Επι-κρατείας, ομολογεί ότι εις Τρίπολιν ήκουσεν «*ότι έγινε μια τοιαύτη αναφορά και ότι εις την Νομαρχίαν του τα πνεύματα ήσαν ταραγμένα*».

Ότι ο Κολοκοτρώνης ομολογεί εις μεν την πρώτην εξομολόγησιν ότι ο Δ. Ρώμας δεν ομίλησε διόλου περί πολιτικών πραγμάτων, εις δε την ενώπιον του βήματος λέγει ο Ρώμας του είπε μόνον ότι τα πράγματα εις το Ναύπλιον ήσαν ανακατωμένα, ότι δεν ηθέλησε να λάβει καμμίαν περί τούτου διασάφησιν, και ανεχώρησεν επί τούτου εις το μοναστήριον της Αγίας Μονής δια να μην τον υποπτευθούν.

Ότι εκ της συμπαραβολής των δύο τούτων εξετάσεων φαίνεται μια καθαρά αντίφασις.

Ότι ο Π. Νικολαΐδης, μάρτυς της υπερασπίσεως ομολογεί, ότι ο Δ. Ρώμας αναχωρών από Ναύπλιον τον είχε ειπέ, ότι ήθελε διακοινώσει τους σκοπούς του ως προς το σχέδιον του Φράνς εις τον Κολοκοτρώνη και Πλαπούταν.

Ότι εξάγεται εκ των ομολογιών του Αναστασίου και του Πλαπούτα ότι ο Δ. Ρώμας τους διεκοίνωσε εντελώς τους σκοπούς του περί του σχεδίου αυτού εις Άργος.

Ότι εξάγεται εκ των μαρτυριών του κ. Νομάρχου Φ. Μαύρου, των αδελφών Παναγιώτου και Κων/νου Φαρμακοπούλων, εκ της ομολογίας του Ιωαν. Θ. Κολοκοτρώνη, εκ της εκθέσεως του Διευθυντού της νομαρχίας Αρκαδίας Μάνου ότι ο Ρώμας προσπαθεί να συστήσει το ειρημένον σχέδιον.

Ότι οι μάρτυρες της υπερασπίσεως, προταθέντες να αποδείξουν την κατά των εγκαλουμένων έχθραν των μαρτύρων

της κατηγορίας Κανέλλου Σπηλιόπουλου, Παναγιώτου Οικονομόπουλου, Κώστα Γαρδελίνου και Θεοδώρου Αλεξανδρόπουλου και την κακήν διαγωγήν τούτων, δεν ανέφεραν ει μη περιστατικά έχοντα σχέσεις με το παλαιόν πνεύμα των κομμάτων αποτέλεσμα πάντοτε της διαφοράς των κομμάτων, εις τα οποία οι τέσσαρες προσημειωθέντες μάρτυρες ευρέθησαν προσκολλημένοι εις τας διαφόρους εποχάς της Εθνικής Επαναστάσεως, κόμματα και διαφωνία τα οποία εξέλιπον αφού η Α.Μ επάτησε το έδαφος της νέας Πατρίδος του.

Ότι η εχθροπάθεια αυτή, αν και ήθελεν εκληφθεί παρά του Δικαστηρίου ως εισέτι υπάρχουσα, δεν αποτελεί την θανάσιμον έχθραν, εις την οποίαν απαιτείται η συνδρομή των απαιτουμένων παρά του νόμου συστατικών.

Ότι τα προταθέντα περιστατικά δεν αποδεικνύουν μηδόλως την κοινήν διαγωγήν των ειρημένων τεσσάρων μαρτύρων, διότι εις την αυτήν κατηγορίαν είναι πολλοί στρατιωτικοί, οίτινες προσμένουν τας βασιλικάς αποφάσεις και την αμοιβήν των εκδουλεύσεών των.

Ότι μεταξύ των τεσσάρων τούτων μαρτύρων ο Κ. Γαρδελίνος έλαβεν από τον Κολοκοτρώνην το παρελθόν έτος αποδεικτικόν των εκδουλεύσεών του και της καλής του διαγωγής.

Ότι μεταξύ των μαρτύρων της υπερασπίσεως είναι πολλοί κατά των οποίων εμαρτύρησαν οι μάρτυρες της κατηγορίας, άλλοι κατεδιώχθησαν ως ύποπτοι συνεννοήσεως δια ληστείαν υποθαλπομένη υπό των εγκαλουμένων, και επομένως ούτοι μαρτυρούντες ομολογούν δι' ιδίαν υπόθεσιν.

Ότι πολλοί μάρτυρες, αντί να αναφέρουν περιστατικά, έσπευσαν να καθυβρίσουν τους μάρτυρας κατηγορίας.

Ότι το Δικαστήριον, αποφάσισαν να ακροασθεί τους μάρτυρας της υπερασπίσεως, εσυγχώρησε μεν την ακρόασίν των, διεφυλάχθη όμως πάντοτε το δικαίωμα να εκτιμήσει το βάρος της μαρτυρίας των, συμφώνως με τας εκτεθείσας αρχάς εις την από 6 Απριλίου 1834 πράξιν του.

Ότι πάσα εξαίρεσις, δια να είναι ισχυρά, πρέπει να αποδειχθεί αντιρρητικώς.

Σκέπτεται

Ότι οσάκις πρόκειται περί κακουργημάτων, οποία φέρει η πράξις της κατηγορίας του Επιτρόπου της Επικρατείας, το δικαστήριον δεν πρέπει να επιστηρίζεται εις μόνον τας απ' ευθείας αποδείξεις, αλλά και περιστατικά πρέπει ωσαύτως να λαμβάνονται επισταμένος υπ' όψιν.

Ότι όταν πρόκειται περί περιστατικών αποδείξεων η ισχύς των πηγάζει από το σύνολον αυτών ουχί δε από μιαν εκάστην ιδίως λαμβανομένην.

Ότι ως προς τας απ' ευθείας αποδείξεις μνήμης, ανακρίβεια ως προς τινά περιστατικά, δεν σμικρύνουν μηδόλως την γενικήν αξιοπιστίαν της μαρτυρίας, αλλ' αποδεικνύουν μάλιστα την ειλικρίνειαν και την έλλειψιν προμελετημένου ψεύδους.

Ότι καμμία εξαίρεσις κατά των μαρτύρων της κατηγορίας, δεν απεδείχθη νομικώς και ότι τα μονομερώς κατ' αυτών λεγόμενα πρέπει να θεωρηθούν ως ελλίποντα πάσης νομικής βαρύτητας.

Αποφασίζει

1ον Ο Δ. Πλαπούτας και Θ. Κολοκοτρώνης καταδικάζονται εις θάνατον, ως ένοχοι εσχάτης προδοσίας, ήτοι των κακουργημάτων των ενδιαλαμβανομένων εις το άρθρον 2 του Εδαφίου Α' και Γ' του Εγκληματικού Απανθίσματος και εις το άρθρον 2 του από 9/21 Φεβρουαρίου Β. Διατάγματος και κατά τα αυτά άρθρα, εις τα δικαστικά έξοδα και τα

τοιαύτα των μαρτύρων εκ δρχ.1.047,93 ήτοι χιλίας τεσσαράκοντα επτά και λεπτά ενενήκοντα τρία.

2ον Η παρούσα απόφασις θέλει εκτελεσθεί εις την εκτός του Φρουρίου Ναυπλίου πλατείαν.

3ον Οι καταδικασθέντες κρίνονται άξιοι της Βασιλικής χάριτος, την οποίαν θέλει ζητήσει επισήμως το Δικαστήριον από την Α.Μ.

4ον Αναβάλλεται η εκτέλεσις της παρούσης αποφάσεως μέχρι της εκβάσεως της περί χάριτος αιτήσεως.

5ον Ο Επίτροπος της Επικρατείας να εκτελέσει την παρούσαν απόφασιν.

6ον Αντίγραφον αυτής να κοινοποιηθεί εις τον Επίτροπον της Επικρατείας.

Εξεδόθη και εδημοσιεύθη εν Ναυπλίω την 28ην Μαΐου του χιλιοστού οκτακοσιοστού τριακοστού τετάρτου έτους.

Ο Πρόεδρος

Α. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

Δ. Κ. ΣΟΥΤΣΟΣ

Φ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ

Ο Γραμματεύς

ΧΡ. ΖΩΤΟΣ

Πηγή: ΓΕΣ («Η δίκη των στρατηγών Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και Δημητρίου Πλαπούτα», ταξίαρχου Γεωργίου Καραμπατσόλη)